

Na(ar) de lerarenopleiding; onderwijsmonitor 2000

Citation for published version (APA):

Vaatstra, H. F., & Farag, S. (2000). *Na(ar) de lerarenopleiding; onderwijsmonitor 2000*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. ROA External Reports

Document status and date:

Published: 01/01/2000

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

*Beleidsonderzoek
Arbeidsvoorwaarden en
Beroepskwaliteit
Onderwijspersoneel 65*

Na(ar) de lerarenopleiding

Onderwijsmonitor 2000

november 2001

**S. Farag
H.F. Vaatstra**

OCenW

Ministerie van Onderwijs
Cultuur en Wetenschappen

Researchcentrum voor Onderwijs
en Arbeidsmarkt
Research Centre for Education
and the Labour Market

Na(ar) de lerarenopleiding

Onderwijsmonitor 2000

S. Farag
H.F. Vaatstra

Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt

Faculteit der Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde
Universiteit Maastricht

Maastricht, november 2001

Inhoudsopgave

Bladzijde

Voorwoord	i
Samenvatting	iii
Inleiding	vii
1 Instroom en uitstroom van de lerarenopleidingen	1
1.1 Instroom en oordeel over de aansluiting	1
2 Beoordeling van de lerarenopleiding	9
2.1 Beoordeling van de lerarenopleiding	9
2.2 Evaluatie van de aansluiting opleiding-werk	10
2.3 Bijscholing	14
3 Bestemming na de lerarenopleiding	17
3.1 Maatschappelijke positie	17
3.2 Baankenmerken	19
3.3 Vereist opleidingsniveau en opleidingsrichting	20
3.4 Mobiliteit	21
3.5 Werkaspecten en tevredenheid	23
3.6 Voorwaarden om in het onderwijs te willen (blijven) werken	25
4 Concurrerende beroepen	29
4.1 De aansluiting opleiding-werk	29
4.2 Baankenmerken van concurrerende beroepen	33
4.3 Werkaspecten in concurrerende beroepen	34
4.4 Voorwaarden om alsnog binnen het onderwijs te werken	36
5 Trendcijfers HPO	39
5.1 Trendcijfers arbeidsmarktpositie	39
5.2 Trendcijfers arbeidsflexibiliteit	42
Referenties	45
Bijlage A. Deelname en respons	47
Bijlage B.	49
Bijlage C. Opleidingenclassificaties hoger pedagogisch onderwijs	55
Statistisch supplement	57

Voorwoord

Uit de prognoses die het ROA tweejaarlijks opstelt, blijkt dat één van de sectoren waar knelpunten worden aangetroffen en waarvan verwacht kan worden dat deze knelpunten zullen aanhouden, de onderwijssector is¹. Om een indruk te krijgen van het soort knelpunten dat speelt in de onderwijssector, wordt sinds 1998 de Onderwijsmonitor uitgebracht (Van der Linden en Van der Velden, 1997; Allen en Smits, 1998; Vaatstra en Jacob-Tacken, 1999). In het hier voorliggende rapport *Na(ar) de Lerarenopleiding 2000* wordt aandacht geschonken aan de oordelen van afgestudeerden over de aansluiting van de door hun gevolgde lerarenopleiding op de arbeidsmarkt en aan de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden van de lerarenopleiding in het Hoger Pedagogisch Onderwijs (HPO) en de Universitaire Lerarenopleiding (ULO). De cijfers voor HPO (HBO lerarenopleidingen) zijn uitgesplitst naar de Lerarenopleiding Basis Onderwijs (In dit rapport gebruiken we de afkorting PABO²) en naar lerarenopleidingen op het gebied van het Voortgezet Onderwijs en het Beroepsvoorbereidende Onderwijs (In dit rapport wordt de afkorting NLO³ gebruikt). Waar mogelijk worden cijfers over afgestudeerden van de ULO gepresenteerd.

De data voor alle hoofdstukken zijn afkomstig uit het door het ROA ontwikkelde Schoolverlaters Informatie Systeem (SIS). Het SIS is gebaseerd op onderzoek dat in verschillende sectoren van het onderwijs wordt uitgevoerd en heeft betrekking op de situatie van schoolverlaters en afgestudeerden ruim één jaar na het voltooien van de opleiding. De gegevens hebben dus betrekking op afgestudeerden uit 1998\1999. In dit rapport is gebruik gemaakt van gegevens afkomstig uit het onderzoek Registratie van Uitstroom en Bestemming Schoolverlaters (RUBS), de HBO-Monitor en de WO-Monitor. Het RUBS onderzoek is gericht op de schoolverlaters van het algemeen voortgezet onderwijs (AVO), het voorbereidend beroepsonderwijs (VBO), de beroepsopleidende leerweg (BOL) en de Beroepsbegeleidende Leerweg (BBL). De HBO-Monitor wordt sinds 1991 uitgevoerd in opdracht van de HBO-Raad en de hogescholen en bevat gegevens over afgestudeerden van het HPO. De WO-Monitor die sinds 1998 wordt afgenomen bij afgestudeerden van universiteiten, levert de gegevens over de afgestudeerden van de ULO. Voor de Onderwijsmonitor 2000 zijn in het najaar van 2000 ruim 4700 afgestudeerden van het HPO en 310 van de ULO benaderd. De respons voor het HPO en de ULO bedroeg 44% respectievelijk 24%. De respons ligt dit jaar voor het HPO dus iets lager dan vorig jaar en voor de ULO beduidend lager dan vorig jaar. Uitgebreide informatie over de deelname en respons is te vinden in Bijlage A.

De Onderwijsmonitor is uitgevoerd in opdracht van de directie Arbeidsvoorwaarden en Beroepskwaliteit van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OC&W). De projectleiding was in handen van dr. Rina Vaatstra van het ROA. Aan dit rapport hebben verder de volgende personen meegewerkt: drs. Sendy Farag, Lia Potma en Mariëlle Beenkens, allen werkzaam bij het ROA. Sendy Farag heeft de hoofdstukken geschreven en Lia Potma heeft de tabellen en de statistische bijlage samengesteld. Mariëlle Beenkens tenslotte heeft de opmaak van het rapport verzorgd.

-
1. Zie: De arbeidsmarkt naar opleiding en beroep 2004, ROA.
 2. PABO staat voor Pedagogische Academie Basisonderwijs
 3. NLO staat voor Nieuwe Lerarenopleiding

Samenvatting

De lerarenopleidingen

De helft van de schoolverlaters die in de PABO en de NLO instromen heeft als hoogste vooropleiding de HAVO. Daarnaast heeft bijna een vijfde het VWO als hoogste vooropleiding. Van degenen die in de ULO instromen heeft veruit de meerderheid als hoogste vooropleiding het VWO. Bij de keuze voor een lerarenopleiding zijn open dagen en meeloopdagen de meest gebruikte informatiebronnen. Een manco bij de overstap van middelbare school naar een lerarenopleiding blijken goede informatie over de moeilijkheidsgraad van de lerarenopleidingen en de manier waarop wordt lesgegeven te zijn. Deze zaken komen vaak niet overeen met de verwachtingen die studenten hebben; zo vindt men bijvoorbeeld de opleiding vaak te gemakkelijk. Bij de voorlichting over lerarenopleidingen zou hier eventueel meer aandacht aan kunnen worden besteed.

De omvang van de ongediplomeerde uitstroom is ruim een jaar na afstuderen als volgt: een vijfde van de studenten die de PABO volgt, verlaat deze opleiding voortijdig. Van de NLO en de ULO verlaat ruim een tiende van de studenten de opleiding voortijdig. De belangrijkste redenen om te stoppen met de lerarenopleiding zijn: onvoldoende motivatie, oninteressante lessen en liever een andere opleiding volgen.

Uit de gediplomeerde uitstroom wordt duidelijk dat er meer vrouwen dan mannen en meer voltijders dan deeltijders afstuderen aan de lerarenopleidingen. Door de jaren heen hebben steeds meer allochtonen een lerarenopleiding afgerond.

Evaluatie van de lerarenopleiding en de aansluiting opleiding-werk

De lerarenopleidingen worden door de afgestudeerden voldoende gewaardeerd. Globaal gezien vindt de ene helft van de afgestudeerden de opleiding te gemakkelijk, terwijl de andere helft de moeilijkheidsgraad van de opleiding precies goed vindt. Over de specialisatiegraad zegt tweederde van de afgestudeerden dat deze precies goed is, terwijl de overige afgestudeerden aangeven dat deze onvoldoende is.

De ruime meerderheid van de afgestudeerden beoordeelt de aansluiting tussen opleiding en werk als voldoende of goed. Van met name vakkennis en vakspecifieke methoden en technieken vindt men dat deze voldoende aan bod zijn gekomen in de opleiding. Aspecten waarvan men vindt dat er in de opleiding onvoldoende aandacht aan wordt besteedt zijn: computergebruik, plannen en organiseren en omgaan met en inspelen op veranderingen.

Overigens zegt bijna de helft van de afgestudeerden behoefte aan bijscholing te hebben. Eenderde van de afgestudeerden heeft dan ook in de periode van anderhalf jaar na afstuderen één of meerdere cursussen gevolgd.

Bestemming na de lerarenopleiding

De meerderheid van de afgestudeerden van een lerarenopleiding heeft momenteel betaald werk binnen het onderwijs. Het zoekproces naar een betaalde baan verloopt grotendeels via het reageren op advertenties en het indienen van open sollicitaties. De meeste afgestudeerden hebben een vaste aanstelling en zijn tevreden met hun huidige functie. PABO afgestudeerden en NLO afgestudeerden werken vaker op hun eigen niveau (HBO) dan dat ULO afgestudeerden op hun eigen niveau werken (WO). Met name zij die op hun eigen niveau werken zijn aanzienlijk meer tevreden dan afgestudeerden die onder hun niveau werken. Het merendeel van de afgestudeerden van de lerarenopleidingen werken in een eigen of verwante opleidingsrichting. Wel werken afgestudeerden van NLO en ULO relatief vaker in functies waarvoor geen specifieke opleidingsrichting wordt vereist dan PABO afgestudeerden. De meerderheid van de afgestudeerden heeft sinds het afstuderen bij één of twee werkgevers gewerkt. Eveneens is een meerderheid niet intern van functie veranderd. Zelfstandigheid, afwisseling, verantwoordelijkheid, en omgang met collega's worden vaak als belangrijke werkaspecten genoemd.

Tevens is een meerderheid van de afgestudeerden bereid om binnen het door de overheid bekostigde onderwijs te (blijven) werken. De belangrijkste voorwaarden die men hieraan stelt zijn: kleinere klassen, een lagere werkdruk, en een betere salariering.

Concurrerende beroepen

Circa eenderde van de afgestudeerden van de NLO en de ULO is werkzaam buiten het onderwijs, tegenover eentiende van de afgestudeerden van de PABO. Afgestudeerden die binnen het onderwijs werkzaam zijn, vinden de aansluiting tussen opleiding en werk beter dan afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn. Tevens verdienen afgestudeerden die een baan binnen het onderwijs hebben beduidend meer en zijn zij meer tevreden met hun huidige functie dan afgestudeerden die een baan buiten het onderwijs hebben. Verder is het gemakkelijker om aan een vaste aanstelling te komen als men binnen het onderwijs werkzaam is, dan wanneer men buiten het onderwijs werkzaam is. Bovendien wordt bij degenen die in een concurrerende baan werkzaam zijn, vaker werkervaring vereist dan bij degenen die in een onderwijsbaan werkzaam zijn. Over het algemeen zijn er geen grote verschillen in de waarde die afgestudeerden hechten aan diverse werkaspecten, ongeacht of zij nu binnen of buiten het onderwijs werken. Bij afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn komt het overigens wel vaker voor dat zij de werkaspecten die zij belangrijk vinden niet hebben gerealiseerd. Van de afgestudeerden die momenteel werkzaam zijn buiten het onderwijs zou de meerderheid eventueel een baan binnen het onderwijs willen.

Wat betreft de baankenmerken en werkaspecten anderhalf jaar na afstuderen vergaat het degenen die binnen het onderwijs werken dus beter dan degenen die buiten het onderwijs werken. Het feit dat er nog steeds veel afgestudeerden na afronding van een lerarenopleiding niet in het onderwijs gaan werken, wordt mogelijk veroorzaakt doordat zij een onvolledig beeld hebben van de onderwijssector. Verkregen resultaten over de eerste arbeidsmarktervaring in de onderwijssector zouden wellicht ter verbetering van het imago van de onderwijssector aan studenten van lerarenopleidingen kenbaar gemaakt moeten worden.

Trendcijfers HPO

De werkloosheid onder HPO-afgestudeerden houdt min of meer gelijke tred met de werkloosheid onder overige HBO-afgestudeerden (momenteel 3%). Over het algemeen hebben HPO-afgestudeerden minder vaak een vaste aanstelling in vergelijking met andere HBO-afgestudeerden. De laatste paar jaar hebben HPO'ers dit verschil echter ingelopen en hebben zij nu vrijwel even vaak een vaste aanstelling als andere HBO'ers (circa 70%). HPO-afgestudeerden beschikken over een betere aansluiting van werk naar opleidingsniveau en opleidingsrichting dan overige HBO-afgestudeerden. Na aanvankelijk minder te hebben verdiend dan andere HBO'ers, verdienen HPO'ers de afgelopen jaren juist meer. In vergelijking met andere HBO'ers zijn HPO'ers minder flexibel op de arbeidsmarkt. Zij hebben onder meer een geringe spreiding over andere beroepen en zijn minder vaak werkzaam buiten hun eigen vakdomein.

Inleiding

In dit rapport wordt uitgebreid ingegaan op de instroom, uitval en uitstroom van de lerarenopleidingen, de evaluatie van de opleiding en de maatschappelijke positie van afgestudeerden. Deze onderwerpen worden in de eerste drie hoofdstukken behandeld. Hoofdstuk vier is thematisch van opzet en gaat over de kenmerken van concurrerende beroepen. Tot slot wordt in hoofdstuk vijf ingegaan op diverse trendcijfers van het HPO in vergelijking met het overig HBO. Hieronder volgt een korte beschrijving van de hoofdstukken.

In het eerste hoofdstuk wordt stilgestaan bij kenmerken van de instroom, zoals vooropleiding en wat de belangrijkste gebruikte informatiebron is. Er wordt tevens gekeken in hoeverre de opleiding overeenkomt met het beeld dat men ervan had, wat de redenen voor uitval zijn, en hoe hoog de gediplomeerde uitstroom is.

Hoofdstuk twee gaat in op de mening van de afgestudeerden over de lerarenopleiding die zij hebben gevolgd. Bij deze evaluatie is onder meer gevraagd naar rapportcijfers voor diverse aspecten van de opleiding en naar de aansluiting opleiding-werk.

In hoofdstuk drie staat de bestemming van de afgestudeerden van een lerarenopleiding centraal. Aan bod komen onder meer of men werkzaam is binnen of buiten het onderwijs, hoe men aan een baan is gekomen, en worden diverse baankenmerken zoals type aanstelling, inkomen, en tevredenheid beschreven.

In hoofdstuk vier wordt het thema concurrerende beroepen behandeld. Er wordt in kaart gebracht in welke beroepen buiten het onderwijs afgestudeerden van een lerarenopleiding terecht komen. Kenmerken van deze beroepen worden afgezet tegen kenmerken van de banen in het onderwijs. Ook wordt er ingegaan op de vraag onder welke voorwaarden afgestudeerden die nu buiten het onderwijs werken een baan in het onderwijs zouden accepteren.

In hoofdstuk vijf worden tot slot de ontwikkelingen geschetst op het gebied van de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden in het HPO in vergelijking met afgestudeerden van overige HBO-opleidingen. Dit gebeurt aan de hand van cijfers over: werkloosheid, vaste aanstelling, inkomen, en het vereiste opleidingsniveau.

1 Instroom en uitstroom van de lerarenopleidingen⁴

Wie beginnen er aan een lerarenopleiding? Komt de praktijk overeen met de verwachtingen die afgestudeerden van de opleiding hadden? Hoe hoog is de uitval en wat voor redenen geeft men hiervoor op? In dit hoofdstuk wordt op de beantwoording van deze vragen ingegaan, alsmede op de gediplomeerde uitstroom.

1.1 Instroom en oordeel over de aansluiting

Deze paragraaf behandelt de instroom in PABO en NLO en het oordeel over onder meer de aansluiting van de lerarenopleiding met de vooropleiding. In tabel 1.1 staat weergegeven hoeveel scholieren uit het voortgezet onderwijs (AVO) en secundair beroepsonderwijs (BVE) aan een lerarenopleiding beginnen. Ruim eentiende van de havisten kiest voor de PABO, terwijl slechts twee procent van de scholieren met VWO als vooropleiding voor de PABO kiest. Van de BOL-opleidingen zorgt de richting gedrag en maatschappij voor de meeste instroom in de PABO (14%). De overige BOL-opleidingen leveren niet meer dan twee procent instroom op. In vergelijking met voorgaande jaren⁵ is de instroom vanuit de HAVO en vanuit de BOL-opleiding gedrag en maatschappij gestaag gestegen. De instroom in de NLO is bescheiden in vergelijking met die van de PABO en schommelt rond de één à twee procent voor zowel het voortgezet onderwijs als het secundair beroepsonderwijs. Over de jaren heen bekeken is de instroom in de NLO vrij constant gebleven, met slechts een lichte daling van de instroom vanuit de HAVO (zie Bijlage B).

Tabel 1.1

Uitstroom van AVO en BOL naar PABO en NLO

	PABO %	NLO %
AVO HAVO	11	2
AVO VWO	2	1
BOL niveau 3/4 landbouw	1	1
BOL niveau 3/4 techniek	0	2
BOL niveau 3/4 economie	1	1
BOL niveau 3/4 gezondheidszorg	2	2
BOL niveau 3/4 gedrag en maatschappij	14	1

Tabel 1.2 laat zien dat van de afgestudeerden van zowel de PABO als de NLO de helft als hoogste vooropleiding de HAVO heeft afgerond. Samengenomen is er meer instroom vanuit het voortgezet onderwijs dan vanuit het secundair beroepsonderwijs (rond de 14%). Bij het overig HBO (exclusief HPO) hebben studenten minder vaak een HAVO-diploma dan bij de PABO en de NLO. Aan de andere kant komen studenten met een diploma op VWO en BOL-niveau weer vaker voor bij de overige HBO-opleidingen dan bij het HPO. Veruit de meerderheid (88%) van

4. Het merendeel van de gepresenteerde tabellen in dit hoofdstuk is gebaseerd op schoolverlaters van AVO, VBO en BOL.

5. Dit betreft een vergelijking van de jaren 1996 tot en met 1999.

de afgestudeerden van de ULO heeft als hoogste vooropleiding het VWO, terwijl 7% een HBO-diploma als hoogste vooropleiding heeft.

Door de jaren heen is bij de afgestudeerden van de PABO het beeld van de hoogste vooropleiding zoals hiervoor beschreven niet sterk veranderd (Zie Bijlage B). De laatste paar jaar is er echter wel een daling van het aantal havisten en afgestudeerden met VWO als hoogste vooropleiding, terwijl er een stijging is van afgestudeerden met een andere vooropleiding. Het betreft hier voornamelijk opleidingen op HBO en WO-niveau. Bij de NLO heeft er een afname plaatsgevonden van afgestudeerden met als hoogste vooropleiding een BOL-opleiding en is het aandeel afgestudeerden met een andere vooropleiding groter geworden. Ook bij de NLO komen steeds meer studenten met een vooropleiding op HBO - of WO-niveau. Bovendien is er een lichte stijging van het aantal havisten en een daling onder afgestudeerden met VWO als hoogste vooropleiding waar te nemen.

Tabel 1.2
Hoogste vooropleiding

	PABO %	NLO %	Overig HBO %	ULO %
HAVO	50	44	36	-
VWO	11	16	26	88
BOL/BBL	15	16	28	-
HBO	11	16	6	7
WO	7	2	1	-
Anders	5	5	3	5

Wat is de belangrijkste informatiebron voor scholieren bij hun keuze voor een lerarenopleiding? In tabel 1.3 staat dit weergegeven voor scholieren uit het voortgezet onderwijs. De belangrijkste informatiebron wordt gevormd door open dagen bij de lerarenopleidingen, gevolgd door meeloopdagen bij deze opleidingen, en folders. Er zijn aanzienlijke verschillen tussen HAVO en VWO scholieren wat hun informatiebronnen betreft. De helft van de VWO scholieren bezoekt een open dag van een lerarenopleiding, terwijl 39% van de havisten deze bezoekt. Begeleiding op school vormt een belangrijkere informatiebron voor havisten (17%) dan voor VWO scholieren (9%). Bijna een vijfde van zowel HAVO als VWO scholieren doet mee aan meeloopdagen van een lerarenopleiding en ruim een tiende gebruikt folders als belangrijkste informatiebron over de opleiding. Digitale informatie via de computer wordt door geen van de scholieren als belangrijkste informatiebron gebruikt. In vergelijking met het jaar daarvoor is de populariteit van open dagen bij havisten gedaald en bij VWO scholieren juist gestegen. Begeleiding op school is bij de havisten bijna verdubbeld als belangrijkste informatiebron, terwijl bij VWO scholieren er slechts sprake is van een geringe stijging ten opzichte van het voorgaande jaar. Meeloopdagen zijn bij VWO scholieren iets minder populair geworden als belangrijkste informatiebron, terwijl hierin bij de havisten geen verandering is opgetreden. Wel zijn folders als belangrijkste informatiebron bij de laatsten enigszins in populariteit gestegen.

Tabel 1.3
Belangrijkste informatiebron voor keuze lerarenopleiding

	AVO HAVO %	AVO VWO %
Begeleiding op school	17	9
Opendagen bij vervolgoopleidingen	39	50
Meeloopdagen bij vervolgoopleidingen	17	17
Folders	14	15
Computer/internet	0	-
Anders	12	9

In hoeverre komt de verstrekte informatie nu volgens schoolverlaters overeen met de praktijk? Hier wordt in tabel 1.4 meer inzicht in gegeven. Ruim de helft van de scholieren (rond de 54%) vindt de moeilijkheidsgraad overeenkomen met de verkregen informatie. VWO scholieren vinden vaker (28%) dat de informatie over de moeilijkheidsgraad niet klopt in vergelijking met HAVO scholieren (20%). Een kwart van de havisten zegt geen informatie te hebben ontvangen over de moeilijkheidsgraad, tegenover 13% van de VWO scholieren. Meer tevreden is men over de verkregen informatie over de inhoud van de leerstof. Driekwart van de VWO scholieren vindt deze met de praktijk overeenkomen tegenover 82% van de havisten. Over de manier van lesgeven zegt bijna veertig procent van de scholieren geen informatie te hebben ontvangen. Hier zou eventueel bij de verstrekking van informatie over de lerarenopleidingen voortaan rekening mee kunnen worden gehouden. De helft van de scholieren die hier wel informatie over ontvangen heeft, vindt dat deze overeenkomt met de praktijk. Ruim eentiende vindt echter van niet. Behalve over de verstrekte informatie ten aanzien van de inhoud van de leerstof zijn de meeste scholieren ook tevreden met de informatie over de beroepsmogelijkheid. Maar liefst 92% van de havisten vindt dat deze overeenkomt met de praktijk, tegenover 79% van de VWO scholieren.

Tabel 1.4
Overeenkomst verstrekte informatie en praktijk

	AVO HAVO %	AVO VWO %
<i>Vulgoopleiding moeilijkheidsgraad</i>		
Komt overeen	54	59
Komt niet overeen	20	28
Geen informatie ontvangen	26	13
<i>Vulgoopleiding inhoud leerstof</i>		
Komt overeen	82	75
Komt niet overeen	12	17
Geen informatie ontvangen	6	8
<i>Vulgoopleiding manier lesgeven</i>		
Komt overeen	51	51
Komt niet overeen	14	10
Geen informatie ontvangen	35	39
<i>Vulgoopleiding beroepsmogelijkheid</i>		
Komt overeen	92	79
Komt niet overeen	0	13
Geen informatie ontvangen	8	8

Er zou dus meer aandacht kunnen worden besteed aan goede informatie over de moeilijkheidsgraad van de lerarenopleidingen en de manier waarop er wordt lesgegeven. Er zijn verder geen grote veranderingen ten opzichte van het voorgaande jaar.

Hoe men oordeelt over de aansluiting van de examenvakken op de vakken die gegeven worden in de lerarenopleidingen is te zien in tabel 1.5. Daaruit komt naar voren dat driekwart van de scholieren tevreden is met de aansluiting. Bijna de helft van de VWO scholieren noemt de aansluiting goed, terwijl eenderde van de havisten dit doet. VWO scholieren geven vaker aan de aansluiting slecht te vinden (11%) dan HAVO scholieren (5%).

Tabel 1.5

Oordeel over de aansluiting van de examenvakken op de vakken die gegeven worden op de HPO-opleiding

	AVO HAVO %	AVO VWO %
Goed	31	47
Voldoende	44	30
Matig	19	12
Slecht	5	11

Wat men vindt van de voorbereiding in het voortgezet onderwijs op de lerarenopleiding is af te lezen in tabel 1.6. Er zijn aanzienlijke verschillen tussen VWO en HAVO scholieren. Van de VWO scholieren is ruim de helft (62%) van mening dat de vooropleiding goed voorbereid op de lerarenopleiding. Slechts een vijfde van de HAVO scholieren is die mening toegedaan. Al met al is bijna driekwart van de HAVO scholieren (redelijk) tevreden met de voorbereiding van de vooropleiding op de lerarenopleiding, tegenover 86% van de VWO scholieren. Bijna een kwart van de havisten vindt de voorbereiding maar matig, terwijl slechts eentiende van de VWO scholieren dit aangeeft.

Tabel 1.6

Oordeel over de voorbereiding op de vervolgopleiding

	AVO HAVO %	AVO VWO %
Goed	19	62
Voldoende	52	24
Matig	24	10
Slecht	6	4

Hoe er wordt geoordeeld over de aansluiting tussen de vooropleiding en de lerarenopleiding staat beschreven in tabel 1.7. Hiervoor zijn behalve van het voortgezet onderwijs ook van het secundair beroepsonderwijs gegevens beschikbaar. Net als bij de voorbereiding in de vooropleiding op de lerarenopleiding vinden VWO scholieren ook de aansluiting tussen de vooropleiding en de lerarenopleiding goed. Vrijwel de helft van hen geeft dit aan. Van de

afgestudeerden van een BOL-opleiding gedrag en maatschappij is 40% tevreden over de aansluiting. Eenderde van de havisten zegt de aansluiting goed te vinden en rond een kwart van de afgestudeerden van de overige BOL-opleidingen. Alleen afgestudeerden van de BOL-opleiding economie zeggen beduidend minder vaak de aansluiting goed te vinden (9%). Over het algemeen is driekwart van de scholieren (redelijk) tevreden met de aansluiting tussen de vooropleiding en de lerarenopleiding. Alleen afgestudeerden van de BOL-opleidingen economie (59%) en gezondheidszorg (65%) zijn iets minder vaak tevreden.

Over de jaren heen is er relatief weinig verandering opgetreden in de mate van tevredenheid over de aansluiting tussen de vooropleiding en de lerarenopleiding. Alleen bij VWO scholieren is er een duidelijke afname te zien in de tevredenheid. Bij de overige vooropleidingen zijn er wel fluctuaties in de tevredenheid, maar meestal is de meerderheid van de schoolverlaters tevreden over de aansluiting (zie Bijlage B).

Tabel 1.7

Oordeel over de aansluiting tussen de vooropleiding en de HOP-opleiding

	AVO		BOL niveau 3/4				
	HAVO	VWO	landbouw	techniek	economie	gezondheidszorg	gedrag en maatschappij
	%	%	%	%	%	%	%
Goed	31	47	23	27	9	27	40
Voldoende	44	30	48	44	50	38	40
Matig	19	12	11	19	22	21	16
Slecht	5	11	18	10	18	13	4

Uitval en gediplomeerde uitstroom

Hoe staat het met de uitval tijdens het volgen van een lerarenopleiding? In deze paragraaf wordt hier nader op in gegaan, evenals op de potentiële uitval. In tabel 1.8 staan de uitvalpercentages voor het HPO en overige HBO-opleidingen weergegeven. Eenvijfde van de studenten die de PABO volgt, verlaat deze opleiding voortijdig. Van de NLO en de ULO verlaat ruim eentiende van de studenten de opleiding voortijdig. In andere HBO-opleidingen valt 14% van de studenten uit. De uitval onder studenten van de PABO lijkt de afgelopen jaren een U-vorm te hebben gemaakt. In 1996 bedroeg de uitval 20%, daarna zakte dit percentage tot 12% in 1998, om weer op te klimmen tot 19% in 2000. De uitval onder studenten van de NLO is de afgelopen jaren relatief grilliger verlopen met pieken rond de twintig procent en dalen rond de tien procent. Over de ULO zijn er geen gegevens van voorgaande jaren beschikbaar. Wel is er informatie over het voorgaande jaar; de uitval bedroeg toen vier procent (zie Bijlage B).

Tabel 1.8

Volgt men de vervolgopleiding nog op dit moment?*

	PABO	NLO	ULO	Andere opleiding
	%	%	%	%
Ja, volgt opleiding nog	80	86	35	81
Nee, diploma/deelcertificaat	1	2	-	5
Nee, eerder verlaten	19	12	14	14
Nee, opleiding voltooid	-	-	51	-

* ruim één jaar na instroom

Als belangrijkste redenen om te stoppen met de lerarenopleiding wordt genoemd dat men onvoldoende gemotiveerd was, de lessen oninteressant vond, en dat men achteraf liever een andere opleiding wilde volgen (zie tabel 1.9). Er worden door studenten met een vooropleiding in het voortgezet onderwijs andere redenen voor uitval genoemd dan door studenten met een vooropleiding in het secundair beroepsonderwijs. Meer dan de helft van de studenten met een vooropleiding in het voortgezet onderwijs noemt als reden voor uitval dat men achteraf liever een andere opleiding wilde volgen (57%). Eenderde van de studenten met een vooropleiding in het secundair beroepsonderwijs geeft dit aan. Eveneens bijna eenderde van deze studenten geeft aan de opleiding te moeilijk te vinden, tegenover slechts 6% van de studenten uit het voortgezet onderwijs. Deze laatsten geven vaker aan (31%) dat zij de lessen oninteressant vinden, terwijl dit bij een vijfde van de studenten uit het secundair beroepsonderwijs het geval is. Onvoldoende motivatie wordt door beide groepen bijna even vaak (circa 30%) als reden van uitval genoemd. Onder de categorie 'andere reden' worden onder meer de volgende zaken genoemd: men vond de opleiding te makkelijk, men wilde liever gaan werken, de opleiding viel tegen, men wilde toch niet in het onderwijs werken en ziekte.

Tabel 1.9

Redenen voortijdig uitval voor HPO*

	AVO %	BOL niveau 3/4 %
Onvoldoende gemotiveerd	29	35
Lessen oninteressant	31	19
Opleiding te moeilijk	6	30
Achteraf liever andere opleiding volgen	57	33
Andere redenen	48	31

* meerdere antwoorden mogelijk

Hoe steken deze cijfers af tegen de genoemde redenen voor uitval in andere HBO-opleidingen? Tabel 1.10 laat zien dat onder studenten uit het voortgezet onderwijs in andere HBO-opleidingen veel vaker (29%) als reden voor uitval genoemd wordt dat men de opleiding te moeilijk vond. Ook geeft men in andere opleidingen vaker aan dat men onvoldoende gemotiveerd was (42%) en dat men de lessen oninteressant vond (37%). Daarentegen wordt er

minder vaak (41%) als reden voor uitval genoemd dat men achteraf liever een andere opleiding wilde volgen. De verschillen wat reden voor uitval betreft zijn niet zo groot tussen de lerarenopleiding en andere HBO-opleidingen als men kijkt naar studenten uit het secundair beroepsonderwijs. Bij studenten die voortijdig stoppen met een lerarenopleiding speelt vaker mee dat men de opleiding te moeilijk vond of dat men achteraf liever een andere opleiding had willen doen (circa 30%) dan bij studenten die met een andere HBO-opleiding voortijdig stoppen (24%). Bij 'andere reden' wordt bij andere HBO-opleidingen onder andere genoemd dat de opleiding niet is wat men ervan verwachtte, dat men de organisatie slecht vond, en dat men liever wilde gaan werken.

Door de jaren heen wordt onder studenten uit het voortgezet onderwijs het achteraf liever volgen van een andere opleiding steeds vaker als reden voor uitval genoemd.⁶ Daarentegen wordt onvoldoende motivatie door relatief minder studenten genoemd als reden voor uitval in vergelijking met voorgaande jaren. Het aantal studenten uit het secundair beroepsonderwijs dat oninteressante lessen als reden voor uitval noemt, lijkt te dalen. De genoemde redenen voor uitval in andere HBO-opleidingen fluctueren door de tijd heen. Er zijn wel constant meer studenten uit andere HBO-opleidingen die aangeven dat de opleiding te moeilijk is in vergelijking met het HPO.

Tabel 1.10
Redenen voortijdig uitval voor overig HBO (exclusief HPO)*

	AVO %	BOL niveau 3/4 %
Onvoldoende gemotiveerd	42	31
Lessen oninteressant	37	23
Opleiding te moeilijk	29	24
Achteraf liever andere opleiding volgen	41	24
Andere redenen	43	41

* meerdere antwoorden mogelijk

In tabel 1.11 komt de gediplomeerde uitstroom aan bod. Uit deze tabel wordt duidelijk dat meer vrouwen dan mannen aan de lerarenopleiding afstuderen. Maar liefst 86% van de afgestudeerden van de PABO is vrouw, terwijl bij de NLO en ULO rond de zestig procent vrouw is. De NLO kent het grootste aandeel allochtonen (9%), gevolgd door de ULO (7%) en de PABO (5%). Tweederde van de afgestudeerden van de NLO en de PABO hebben de voltijd lerarenopleiding gevolgd. Van de ULO hebben alle ondervraagde afgestudeerden de opleiding in voltijd gevolgd.

Door de jaren heen hebben steeds meer allochtonen een lerarenopleiding afgerond. Bij de PABO en de NLO is de gediplomeerde uitstroom van vrouwen redelijk stabiel, terwijl dit bij de ULO enigszins schommelt. Er zijn bij de PABO iets minder studenten de voltijd variant van de lerarenopleiding gaan volgen. Bij NLO afgestudeerden is het aantal voltijders na een

6. Andere HBO-opleidingen die worden genoemd zijn onder andere: gezondheidszorg, gedrag en maatschappij, economie, en kunst en cultuur.

aanvankelijke stijging stabiel gebleven, terwijl ULO afgestudeerden vrijwel altijd hun opleiding in voltijd hebben gevolgd (zie Bijlage B).

Tabel 1.11
Gediplomeerde uitstroom

	PABO %	NLO %	ULO %
Vrouw	86	63	65
Allochtoon*	5	9	7
Voltijdopleiding	67	66	100

* Allochtoon is hier gedefinieerd volgens de wet Samen

Samenvattend komt het volgende beeld naar voren. Van de afgestudeerden van zowel de PABO als de NLO heeft de helft als hoogste vooropleiding de HAVO en bijna een vijfde als hoogste vooropleiding het VWO. Veruit de meerderheid van de afgestudeerden van de ULO heeft als hoogste vooropleiding het VWO. De belangrijkste informatiebron bij de keuze voor een lerarenopleiding wordt gevormd door open dagen bij de lerarenopleidingen, gevolgd door meeloopdagen bij deze opleidingen, en folders. Bij de voorlichting zou er meer aandacht kunnen worden besteed aan goede informatie over de moeilijkheidsgraad van de lerarenopleidingen en de manier waarop er wordt lesgegeven.

De meerderheid van de afgestudeerden is tevreden over de aansluiting van de examenvakken op de vakken die gegeven worden in de lerarenopleidingen. Men is ook tevreden over de voorbereiding in het voortgezet onderwijs op de lerarenopleiding, alsmede over de aansluiting tussen de vooropleiding en de lerarenopleiding.

Een vijfde van de studenten die de PABO volgt, verlaat deze opleiding voortijdig. Van de NLO en de ULO verlaat ruim een tiende van de studenten de opleiding voortijdig. Als belangrijkste redenen om te stoppen met de lerarenopleiding wordt genoemd dat men onvoldoende gemotiveerd was, de lessen oninteressant vond, en dat men achteraf liever een andere opleiding wilde volgen. Er studeren meer vrouwen dan mannen en meer voltijders dan deeltijders af aan de lerarenopleidingen. Door de jaren heen hebben steeds meer allochtonen een lerarenopleiding afgerond.

2 Beoordeling van de lerarenopleiding

Hoe waarderen afgestudeerden van een lerarenopleiding diverse aspecten van deze opleiding en wat vinden zij van de aansluiting tussen opleiding en werk? De beantwoording van deze vragen staat in dit hoofdstuk centraal. Er wordt onder meer ingegaan op aspecten die onvoldoende in de opleiding aan bod zijn geweest, de moeilijkheidsgraad van de opleiding, en het oordeel over de specialisatie. Ook wordt er gerapporteerd over de behoefte aan bijscholing en het volgen van cursussen. De hier besproken bevindingen hebben zowel betrekking op werkzame afgestudeerden van lerarenopleidingen als op afgestudeerden die een vervolgopleiding doen of die werkeloos zijn⁷.

2.1 Beoordeling van de lerarenopleiding

In deze paragraaf wordt het oordeel van afgestudeerden over diverse aspecten van de lerarenopleidingen nader toegelicht. In tabel 2.1 staat de evaluatie van de verschillende aspecten van de lerarenopleiding weergegeven. Over het algemeen komt hieruit naar voren dat de opleiding als voldoende wordt gewaardeerd. PABO en NLO afgestudeerden waarderen de opleiding in zijn geheel met een 6,6 terwijl ULO afgestudeerden een 6,3 geven. PABO afgestudeerden waarderen de voorbereiding op de beroepspraktijk (6,8) en de kwaliteit van docenten het hoogst (6,7), terwijl keuzemogelijkheden in de studie het laagst gewaardeerd wordt (6,1). NLO afgestudeerden geven de hoogste rapportcijfers voor de kwaliteit van docenten (6,9) en de samenhang tussen de vakken (6,6). Zij waarderen de voorlichting over de arbeidsmarktsituatie het laagst met een 5,5. ULO afgestudeerden zijn het meeste te spreken over de stagebegeleiding (7,2) en het minste te spreken over de samenhang tussen de vakken (5,8), de keuzemogelijkheden in de studie (5,8), en de voorlichting over de arbeidsmarktsituatie (5,9).

Tabel 2.1
Rapportcijfers voor aspecten

	PABO	NLO	ULO
Samenhang tussen vakken	6,4	6,6	5,9
Keuzemogelijkheid in studie	6,1	6,1	5,9
Studiebegeleiding	6,2	6,2	6,5
Kwaliteit docenten	6,7	6,9	6,6
Vorbereiding beroepspraktijk	6,8	6,4	6,7
Voorlichting arbeidsmarkt	6,3	5,5	5,9
Stagebegeleiding	6,6	6,4	7,3
Opleiding als geheel	6,6	6,7	6,3

De meerderheid van de PABO afgestudeerden (55%) vindt de opleiding niet moeilijk genoeg. Slechts enkele afgestudeerden vinden de opleiding te moeilijk. De helft van de NLO afgestudeerden vindt de moeilijkheidsgraad van de opleiding precies goed, tegenover bijna

7. In hoofdstuk 4 worden verschillen tussen afgestudeerden die binnen het onderwijs werken en die buiten het onderwijs werken nader uitgewerkt.

tweederde (65%) van de ULO afgestudeerden (zie tabel 2.2). De bevinding dat de helft van de PABO en NLO afgestudeerden en bijna eenderde van de ULO afgestudeerden achteraf gezien de opleiding te gemakkelijk vinden, kan van belang zijn voor degenen die zich bezig houden met het curriculum van deze opleidingen. Volgens de afgestudeerden kan de opleiding in ieder geval wat moeilijker worden gemaakt.

In vergelijking met de moeilijkheidsgraad is men meer tevreden over de specialisatiegraad van de lerarenopleidingen; circa tweederde van de afgestudeerden geeft aan deze precies goed te vinden. Van de PABO en NLO afgestudeerden vindt echter eenderde dat de specialisatiegraad onvoldoende is, tegenover ruim een kwart van de ULO afgestudeerden. Door deze afgestudeerden wordt in feite aangegeven dat de opleiding een hogere specialisatiegraad zou mogen hebben.

Tabel 2.2
Oordeel over moeilijkheidsgraad en mate van specialisatie

	PABO %	NLO %	ULO %
<i>Oordeel moeilijkheidsgraad</i>			
Niet hoog genoeg	55	47	31
Precies goed	45	52	65
Te hoog	1	2	4
<i>Oordeel specialisatiegraad</i>			
Onvoldoende	32	33	27
Precies voldoende	66	63	66
Te specialistisch	3	4	7

2.2 Evaluatie van de aansluiting opleiding-werk

De aansluiting tussen opleiding en werk is het onderwerp van deze paragraaf. Er wordt nagegaan in hoeverre diverse aspecten aan bod zijn gekomen in de opleiding en in welke mate afgestudeerden deze aspecten gebruiken in hun huidige baan. Wat afgestudeerden in het algemeen van de aansluiting tussen de lerarenopleiding en hun huidige baan vinden staat weergegeven in tabel 2.3. Daaruit blijkt dat 90% van de PABO afgestudeerden en driekwart van de NLO en ULO afgestudeerden de aansluiting opleiding-werk als voldoende of goed beoordelen.

Tabel 2.3
Aansluiting opleiding functie

	PABO	NLO	ULO
Goed	64	47	39
Voldoende	26	31	38
Matig	6	12	11
Slecht	5	10	11

In tabel 2.4 wordt ingegaan op aspecten die voldoende aan bod zijn gekomen in de lerarenopleidingen. Afgestudeerden konden maximaal 3 aspecten noemen waarvan zij vonden dat deze voldoende aanbod waren geweest in de opleiding. Uit de tabel blijkt dat de meerderheid van de afgestudeerden vindt dat vakkennis (circa 70%) en vakspecifieke methoden en technieken (circa 60%) voldoende aan bod zijn gekomen in de opleiding.

Een kwart van de PABO afgestudeerden vindt dat aspecten als creativiteit en plannen en organiseren voldoende aan bod is gekomen. Eenvijfde is van mening dat aspecten als computergebruik, communicatieve vaardigheden, en zelfstandigheid voldoende aan bod zijn geweest. NLO afgestudeerden vinden vooral dat communicatieve vaardigheden voldoende aan bod zijn gekomen in de opleiding (36%), terwijl ULO afgestudeerden dit met name van zelfstandigheid vinden (38%). Een kwart van de ULO afgestudeerden vindt dat communicatieve vaardigheden voldoende aan bod zijn gekomen.

Tabel 2.4
Aspecten voldoende aan bod gekomen

	PABO %	NLO %	ULO %
Vakkennis	67	70	73
Vakspecifieke methoden en technieken	57	53	65
Computergebruik	21	15	11
Met cijfers om kunnen gaan	12	8	3
Communicatieve vaardigheden	21	36	24
Werken in teamverband	15	18	8
Plannen en organiseren	25	18	16
Leiding geven	5	5	3
Zelfstandigheid	20	19	38
Creativiteit	27	16	11
Initiatief	3	6	
Omgaan met en inspelen op veranderingen	6	8	8
Nauwkeurigheid	3	4	5
Internationale oriëntatie	3	7	11

In tabel 2.5 worden de aspecten weergegeven waarvan afgestudeerden vinden dat ze te weinig in de opleiding aan bod zijn geweest. Ook hier konden afgestudeerden maximaal drie aspecten noemen waarvan zij vonden dat deze te weinig in de opleiding aan bod waren geweest. In algemene zin zijn de volgende aspecten te weinig aan bod gekomen in de lerarenopleidingen: computergebruik (circa 40%), plannen en organiseren (circa eenderde), en omgaan met en inspelen op veranderingen (circa 28%). Het is enigszins opmerkelijk dat plannen en organiseren genoemd wordt als aspect dat onvoldoende aan bod is gekomen tijdens de lerarenopleiding, aangezien uit de vorige tabel duidelijk is geworden dat relatief veel afgestudeerden (25%) vinden dat dit aspect juist voldoende aan bod is gekomen. Hetzelfde doet zich voor bij communicatieve vaardigheden; ook hiervan vinden enerzijds relatief veel afgestudeerden dat het onvoldoende aan bod is gekomen in de opleiding (eenderde van de PABO afgestudeerden en eenvijfde van de NLO en ULO afgestudeerden), terwijl anderzijds relatief veel afgestudeerden vinden dat het juist voldoende aan bod is gekomen. Over sommige aspecten van de lerarenopleiding zijn de meningen dus verdeeld.

In ieder geval vindt men van computergebruik en het omgaan met en inspelen op veranderingen dat deze aspecten onvoldoende aan bod zijn gekomen in de opleiding.

Uit tabel 2.5 blijkt bovendien dat PABO afgestudeerden in de opleiding meer aandacht zouden willen voor werken in teamverband (26%), terwijl NLO afgestudeerden meer aandacht zouden willen voor leidinggeven (28%), internationale oriëntatie (22%), en vakspecifieke methoden en technieken (21%). ULO afgestudeerden noemen eveneens leidinggeven (37%) als aspect dat onvoldoende aan bod is gekomen in de opleiding, alsmede het om kunnen gaan met cijfers (23%).

Tabel 2.5
Aspecten te weinig aan bod gekomen

	PABO %	NLO %	ULO %
Vakkennis	17	14	14
Vakspecifieke methoden en technieken	18	21	14
Computergebruik	37	44	43
Met cijfers om kunnen gaan	6	15	23
Communicatieve vaardigheden	33	21	23
Werken in teamverband	26	14	11
Plannen en organiseren	33	30	29
Leidinggeven	19	28	37
Zelfstandigheid	9	6	-
Creativiteit	14	17	17
Initiatief	10	8	3
Omgaan met en inspelen op veranderingen	27	28	31
Nauwkeurigheid	8	7	-
Internationale oriëntatie	14	22	6

In hoeverre worden de diverse aspecten ook daadwerkelijk gebruikt in de huidige functie? In tabel 2.6 wordt hier uitgebreid op ingegaan. Uit deze tabel blijkt, dat vrijwel alle afgestudeerden (circa 95%) communicatieve vaardigheden en zelfstandigheid in hun werk gebruiken. Meer dan driekwart van de afgestudeerden past de volgende aspecten toe in hun huidige functie: vakkennis, samenwerken, plannen en organiseren en nauwkeurigheid. Internationale oriëntatie is het minst van toepassing in hun huidige werk.

PABO afgestudeerden geven vaker dan NLO en ULO afgestudeerden aan dat zij de volgende aspecten in hun werk gebruiken: vakspecifieke methoden en technieken, het om kunnen gaan met cijfers, leidinggeven, en creativiteit. Wellicht heeft dit te maken met het feit dat de grote meerderheid (90%, zie hoofdstuk 3) van de PABO afgestudeerden werkzaam is binnen het onderwijs, en daardoor de aspecten die aan bod zijn gekomen in de opleiding beter toe kan passen dan afgestudeerden die werkzaam zijn buiten het onderwijs.

Hoe vaak worden aspecten in het werk gebruikt die tijdens de opleiding onvoldoende aan bod zijn gekomen? Dit geeft inzicht in eventuele knelpunten in de aansluiting tussen opleiding en werk. Aspecten die men veelvuldig in de huidige functie gebruikt en waarvan men vindt dat

deze onvoldoende in de opleiding aan bod zijn gekomen zijn met name: communicatieve vaardigheden, plannen en organiseren en inspelen op veranderingen.

Tabel 2.6

Aspecten die vaak in het werk worden gebruikt

	PABO %	NLO %	ULO %
Vakkennis	89	76	77
Vakspecifieke methoden en technieken	83	71	67
Computergebruik	36	43	64
Met cijfers om kunnen gaan	50	43	29
Communicatieve vaardigheden	97	95	95
Samenwerken	92	79	74
Plannen en organiseren	92	83	88
Leidinggeven	59	43	49
Zelfstandigheid	95	95	92
Creativiteit	88	74	65
Initiatief	87	84	71
Inspelen op veranderingen	87	86	70
Nauwkeurigheid	79	85	82
Internationale oriëntatie	11	16	29

In hoeverre zijn de aspecten nu in de opleiding of op het werk geleerd? Uit Tabel 2.7 blijkt dat in de opleiding met name vakkennis wordt geleerd, zo geeft de meerderheid van de afgestudeerden aan. Bijna de helft van de afgestudeerden geeft aan vakspecifieke methoden en technieken op het werk te hebben geleerd. Over het algemeen leert men de volgende aspecten voornamelijk op het werk: plannen en organiseren, leidinggeven, samenwerken, en inspelen op veranderingen. Zelfstandigheid en initiatief heeft men niet zozeer in het onderwijs geleerd maar voornamelijk op het werk of elders. Aspecten die men voornamelijk heeft geleerd in een combinatie van onderwijs, werk, en elders, zijn: computergebruik, communicatieve vaardigheden, met cijfers om kunnen gaan, creativiteit, nauwkeurigheid, en internationale oriëntatie.

Tabel 2.7

Waar de aspecten zijn geleerd

	PABO %	NLO %	ULO %
<i>Vakkennis</i>			
Onderwijs	66	63	71
Werk	32	31	21
<i>Vakspecifieke methoden en technieken</i>			
Onderwijs	51	52	39
Werk	47	41	53
Computergebruik			
Onderwijs	37	23	13
Werk	22	35	32
<i>Met cijfers om kunnen gaan</i>			
Onderwijs	53	38	37
Werk	13	33	16

Tabel 2.7 (vervolg)
 Waar de aspecten zijn geleerd

	PABO %	NLO %	ULO %
<i>Communicatieve vaardigheden</i>			
Onderwijs	23	37	18
Werk	44	36	26
<i>Samenwerken</i>			
Onderwijs	13	24	11
Werk	69	59	42
<i>Plannen en organiseren</i>			
Onderwijs	27	32	29
Werk	54	49	42
Leidinggeven	19	24	8
Werk	46	41	42
<i>Zelfstandigheid</i>			
Onderwijs	22	24	18
Werk	44	41	34
<i>Creativiteit</i>			
Onderwijs	34	30	16
Werk	31	33	37
<i>Initiatief</i>			
Onderwijs	16	16	11
Werk	45	45	42
<i>Inspelen op veranderingen</i>			
Onderwijs	14	21	5
Werk	63	54	50
<i>Nauwkeurigheid</i>			
Onderwijs	23	30	30
Werk	39	39	24
<i>Internationale oriëntatie</i>			
Onderwijs	18	20	29
Werk	11	14	18

* Het percentage dat resteert na de som van onderwijs en werk valt in de categorie overig/niet van toepassing

2.3 Bijscholing

In deze paragraaf wordt tot slot de mate waarin er behoefte is aan bijscholing behandeld. Er wordt nagegaan hoeveel afgestudeerden na afronding van de lerarenopleiding een cursus hebben gevolgd en waarom zij deze cursus zijn gaan volgen. Ook wordt het type cursussen waaraan wordt deelgenomen nader toegelicht.

Bijna de helft van de PABO en ULO afgestudeerden en circa 40% van de NLO afgestudeerden heeft behoefte aan bijscholing. In tabel 2.8 wordt weergegeven hoeveel afgestudeerden ook daadwerkelijk aan een cursus hebben deelgenomen. Hieruit blijkt dat circa eenderde van de afgestudeerden één of meerdere cursussen heeft gevolgd. ULO afgestudeerden hebben relatief het vaakst aan één of meerdere cursussen deelgenomen.

Tabel 2.8
Cursus gevolgd

	PABO %	NLO %	ULO %
Nee	71	70	64
Ja	29	30	36
<i>Reden voor volgen cursus</i>			
Tekort vaardigheden wegwerken	18	23	19
Bijblijven vakgebied	9	8	8
Specialiseren	31	26	23
Doorstromen hogere functie	1	8	19
Verplicht werkgever	30	23	12
Anders	11	12	19

De meest populaire cursussen om te volgen zijn voor zowel PABO als ULO afgestudeerden pedagogisch-didactische cursussen voor leerkrachten. NLO afgestudeerden volgen dit type cursus vrijwel net zo vaak als computer-cursussen en informatica-cursussen. Verder volgen zij ook relatief vaak cursussen op het gebied van communicatieve vaardigheden en administratie. PABO afgestudeerden volgen behalve een cursus op het gebied van computer en informatica tevens relatief vaak een cursus gedrag en maatschappij of een cursus bedrijfszelfbescherming.

De reden om een cursus te gaan volgen is vaak om zich te specialiseren, om een tekort aan vaardigheden weg te werken, of omdat het door de werkgever verplicht is. Bijna een vijfde van de ULO afgestudeerden geeft aan een cursus te hebben gevolgd om door te kunnen stromen naar een hogere functie, tegenover 8% van de NLO afgestudeerden en 1% van de PABO afgestudeerden.

Samengevat worden de lerarenopleidingen als voldoende door de afgestudeerden gewaardeerd. Wel vindt meer dan de helft van de afgestudeerden van de PABO de opleiding te gemakkelijk. Bij de NLO is dat bijna de helft. Tweederde van de afgestudeerden van de ULO vindt de moeilijkheidsgraad van de opleiding precies goed. Tweederde van de afgestudeerden van de drie lerarenopleidingen geeft aan dat de specialisatiegraad precies goed is, terwijl de overige afgestudeerden aangeven dat deze onvoldoende is. De ruime meerderheid van de afgestudeerden beoordeelt de aansluiting tussen opleiding en werk als voldoende of goed. Van met name vakkennis en vakspecifieke methoden en technieken vindt men dat deze voldoende aan bod zijn gekomen in de opleiding, terwijl men van computergebruik, plannen en organiseren, en omgaan met en inspelen op veranderingen, vaak vindt dat deze onvoldoende aan bod zijn gekomen. Bijna de helft van de afgestudeerden zegt behoefte aan bijscholing te hebben, terwijl eenderde daadwerkelijk in de periode van anderhalf jaar na afstuderen één of meerdere cursussen heeft gevolgd.

3 Bestemming na de lerarenopleiding

In dit hoofdstuk staat de bestemming van de afgestudeerden van de lerarenopleiding centraal. Er wordt gekeken of naar de belangrijkste bezigheid van de afgestudeerde en of afgestudeerden werkzaam zijn binnen dan wel buiten het onderwijs. Vervolgens worden de baankenmerken van de afgestudeerden in kaart gebracht. Daarnaast komen het belang dat zij hechten aan diverse werkaspecten en hun tevredenheid over de functie aan bod. Deze onderwerpen hebben betrekking op werkende afgestudeerden. Het laatste gedeelte van dit hoofdstuk behandelt de voorwaarden waaronder afgestudeerden eventueel zouden willen werken in het onderwijs. Bij dit laatste onderwerp zijn alle afgestudeerden van lerarenopleidingen meegenomen.

3.1 Maatschappelijke positie

In deze paragraaf wordt onder meer de maatschappelijke positie⁸ van de afgestudeerden in kaart gebracht, evenals hun zoekproces naar een baan. De ruime meerderheid van de afgestudeerden (circa 90%) geeft als maatschappelijke positie betaald werk op (zie tabel 3.1). Afgestudeerden van de NLO geven vaker (9%) aan student te zijn in vergelijking met afgestudeerden van de PABO (4%). Het werkloosheidspercentage verschilt nauwelijks tussen afgestudeerden van de NLO en de PABO (circa 3%). Onder afgestudeerden van de ULO is dit percentage echter beduidend hoger (6%).⁹

Tabel 3.1
Maatschappelijke positie

	PABO %	NLO %	ULO %
Betaald werk	92	86	92
Student	4	9	-
Werkloos	2	3	6
Onbetaald werk	0	1	-
Andere situatie	1	1	3

In tabel 3.2 staat weergegeven hoeveel afgestudeerden na voltooiing van de lerarenopleiding een baan hebben binnen het onderwijs. Rond tweederde van de afgestudeerden van de NLO en de ULO is werkzaam binnen het onderwijs, tegenover 90% van de afgestudeerden van de PABO.

8. Onder maatschappelijke positie wordt hier de belangrijkste bezigheid volgens de afgestudeerde verstaan.

9. Er dient opgemerkt te worden het aantal cases van de ULO 72 is, terwijl de cijfers van de PABO en de NLO op duizendtallen gebaseerd zijn.

Tabel 3.2
Werkzaam binnen/buiten het onderwijs

	PABO %	NLO %	ULO %
Werkzaam binnen onderwijs*	90	62	66
Werkzaam buiten onderwijs	10	38	34

* Binnen het onderwijs wil zeggen als docent werkzaam in de onderwijssector. De restgroep valt dus in de categorie werkzaam buiten het onderwijs.

Om meer inzicht te krijgen in de vervolgopleiding die afgestudeerden hebben gekozen na een succesvolle afronding van de lerarenopleiding, is gekeken hoe vaak men nog aan een andere vervolgopleiding begint. Er is tevens nagegaan welke vervolgopleidingen populair zijn onder afgestudeerden van de lerarenopleiding.

Tabel 3.3 toont dat een vijfde van de PABO afgestudeerden en ULO afgestudeerden en 29% van de NLO afgestudeerden is aan een vervolgopleiding begonnen. PABO afgestudeerden beginnen voornamelijk aan de HBO-opleiding voor leraar in het speciaal onderwijs. Ook de universitaire studie Pedagogische Wetenschappen wordt vaak als vervolgopleiding gekozen. Ruim de helft van de PABO afgestudeerden volgt de vervolgopleiding nog steeds. NLO afgestudeerden hebben geen duidelijke voorkeur voor een bepaalde vervolgopleiding. De ene helft volgt een eerste- of tweedegraads HBO lerarenopleiding in diverse uiteenlopende richtingen, de andere helft volgt een universitaire studie die veelal gericht is op de sociale wetenschappen of de taal- en letterkunde. Driekwart van de NLO afgestudeerden volgt nog steeds een vervolgopleiding. ULO afgestudeerden volgen voornamelijk de universitaire opleiding Kort Onderwijs. Van deze groep is een kwart nog met de vervolgopleiding bezig.

Tabel 3.3
Vergoopleiding gevolgd

	PABO %	NLO %	ULO %
Nee	80	71	78
Ja	20	29	22
<i>Volgt vergoopleiding</i>			
Nog steeds	55	75	25
Nee, diploma	38	10	25
Nee, eerder verlaten	7	15	50

Wat is de belangrijkste manier voor afgestudeerden van de lerarenopleiding om aan een betaalde baan te komen? In tabel 3.4 staat weergegeven welke wervingskanalen het meest gangbaar zijn onder de afgestudeerden¹⁰. Daaruit blijkt dat reageren op een advertentie en een open sollicitatie

10. De hier besproken bevindingen hebben betrekking op alle afgestudeerden van PABO, NLO en ULO die zowel binnen als buiten het onderwijs werkzaam zijn.

de meest bewandelde wegen zijn om aan betaald werk te komen. Ruim eenderde van de afgestudeerden van de NLO en de ULO reageren op een advertentie, terwijl 16% van hen een open sollicitatie stuurt. Eenvijfde van de afgestudeerden van de PABO hanteert deze twee zoekmethoden. Onder deze afgestudeerden komt eenvijfde ook via een stage aan een baan. Dit gebeurt veel minder vaak onder afgestudeerden van de NLO en de ULO (10% respectievelijk 3%). Familie, vrienden, en kennissen spelen een belangrijkere rol bij het zoekproces dan een vereniging van afgestudeerden of docenten. Voor PABO en ULO afgestudeerden is het persoonlijke netwerk belangrijker dan een uitzendbureau om aan betaald werk te komen.

Tabel 3.4
Wervingskanaal

	PABO %	NLO %	ULO %
Arbeidsbureau	2	3	5
Uitzendbureau, comm. bemiddelingsbureau	2	11	3
Reactie op advertentie (incl. selectie auditie)	19	34	39
Open sollicitatie	21	16	16
Stage	19	10	3
Docent, alumnibureau e.d.	3	2	5
Bedrijveninformatiedagen	0	-	-
Eerder werk, interne vacature	7	3	5
Familie, vrienden, kennissen	12	11	8
Zelf bedrijf begonnen/overgenomen	0	1	2
Anders	14	8	15

3.2 Baankenmerken

In deze paragraaf worden diverse baankenmerken beschreven van de banen die de afgestudeerden op moment van enquêteren hebben. Een samenvatting van de baankenmerken van afgestudeerden van de lerarenopleiding wordt in tabel 3.5 gegeven. Hieruit wordt duidelijk dat ten aanzien van het mediane bruto uurloon afgestudeerden van de NLO en de ULO een relatief betere arbeidsmarktpositie hebben dan afgestudeerden van de PABO. Ook geven PABO afgestudeerden relatief het minst vaak aan dat er werkervaring werd vereist in hun huidige functie (19% tegenover 32% bij NLO afgestudeerden en 27% bij ULO afgestudeerden). Daarentegen heeft bijna driekwart van de PABO afgestudeerden een voltijd aanstelling terwijl dit bij 51% van de NLO afgestudeerden het geval is en bij 55% van de ULO afgestudeerden.

Circa 70% van de PABO en NLO afgestudeerden hebben een vaste aanstelling, tegenover 62% van de ULO afgestudeerden. Opvallend is, dat NLO en ULO afgestudeerden veel vaker (16%) nevenfuncties hebben dan PABO afgestudeerden (8%). Het aantal uren dat PABO afgestudeerden echter in nevenfuncties werken is vergelijkbaar met het aantal uren dat ULO afgestudeerden in nevenfuncties werken. NLO afgestudeerden werken relatief gezien minder uren in nevenfuncties. De PABO'ers waar het hier om gaat zijn enkel afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn. Bij de afgestudeerden van NLO en ULO gaat het zowel om degene die binnen als degene die buiten het onderwijs werken.

Tabel 3.5
Baankenmerken

	PABO	NLO	ULO
Totaal bruto maandinkomen inclusief nevenfuncties ¹¹	fl. 4100,-	fl. 4000,-	fl. 4064,-
Bruto uurloon exclusief nevenfuncties	fl. 26,01	fl. 27,94	fl. 27,40
Aantal uren hoofdfunctie	36	34	36
Aantal uren nevenfunctie	10	8	12
% Vaste aanstelling	69	73	62
% Voltijd aanstelling	71	51	55
% Nevenfuncties	8	16	16
% Werkervaring vereist	19	32	27
% Werkzaam in dezelfde provincie als studie	94	88	94

3.3 Vereist opleidingsniveau en opleidingsrichting¹²

In tabel 3.6 worden de uitkomsten gepresenteerd van de vereisten die werkgevers stellen ten aanzien van het opleidingsniveau en de opleidingsrichting voor de uit te voeren functie. PABO afgestudeerden blijken in 91% van de gevallen in HBO-functies te werken. Van de NLO-afgestudeerden werkt 81% op zijn eigen niveau (HBO). Van de ULO-afgestudeerden werkt iets meer dan een kwart onder zijn niveau (HBO-niveau) en 69% op WO-niveau. Een klein percentage van de afgestudeerden van PABO (6%) en NLO (7%) werkt op een niveau waarvoor HAVO of VWO is vereist.

Voor wat de opleidingsrichting betreft, geldt dat 94% van de afgestudeerden van de PABO in hun eigen of een verwante opleidingsrichting werkt. Ruim driekwart van de afgestudeerden van NLO en ruim 80% van de ULO afgestudeerden werken in een eigen of een verwante opleidingsrichting. Afgestudeerden van NLO en ULO werken in vergelijking met de PABO'ers relatief vaker in functies waarvoor geen specifieke opleidingsrichting wordt vereist.

Tabel 3.6
Minimaal vereiste opleidingsniveau en opleidingsrichting door werkgever

	PABO	NLO	ULO
Opleidingsniveau			
MBO	2	11	3
HBO	91	81	27
WO	-	-	69
Anders	6	7	-
Opleidingsrichting			
Eigen/verwante opleiding	94	77	84
Geen/andere richting	6	23	16

11. In tabel 3.5 is bruto maandinkomen, bruto uurloon en aantal uren berekend naar de mediaan. Een 'mediaan' geeft de 'middelste' waarde in een verdeling aan, dat wil zeggen dat de helft van de respondenten boven deze waarde scoort en de helft onder deze waarde.

12. Dit is het minimale vereiste opleidingsniveau en opleidingsrichting door de werkgever.

Wat betekent dit nu voor de baankenmerken van de afgestudeerden van de lerarenopleidingen? In Tabel 3.7 is te zien dat het grootste verschil tussen functies op HBO-niveau en functies onder HBO-niveau het bruto maandloon en uurloon is. Daarnaast blijkt dat afgestudeerden van PABO en NLO vaker een voltijdaanstelling hebben als ze onder hun niveau werkzaam zijn. Bij de PABO afgestudeerden heeft driekwart van de afgestudeerden die onder hun opleidingsniveau werken een vaste aanstelling tegenover 69% van de PABO'ers die wel een functie op hun niveau uitoefenen. Bij de afgestudeerden van de NLO is het omgekeerde het geval, daar blijkt driekwart op HBO-niveau te werken tegenover 64% die onder hun opleidingsniveau werken.

De bevindingen laten verder zien dat afgestudeerden die op hun niveau werken aanzienlijk meer tevreden zijn over hun functie dan die afgestudeerden die onder hun niveau werkzaam zijn. Net als in tabel 3.7 werken afgestudeerden van de PABO meer uren in een nevenfunctie dan afgestudeerden van de NLO. De PABO'ers waar het hier om gaat zijn afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn.

Tabel 3.7
Baankenmerken naar opleidingsniveau*

	PABO		NLO	
	HBO-niveau	onder HBO-niveau	HBO-niveau	onder HBO-niveau
Totaal bruto maandinkomen inclusief nevenfuncties ¹³	fl. 4100,—	fl. 3300,—	fl. 4200,—	fl. 3394,—
Bruto uurloon excl. nevenfuncties	fl. 26,08	fl. 23,50	fl. 29,03	fl. 23,08
% Vaste aanstelling	69	75	76	64
% voltijd aanstelling	71	89	49	57
Aantal uren hoofdfunctie	36	36	32	36
Aantal uren nevenfunctie	10	11	8	7
% Nevenfuncties	8	11	16	17
% tevredenheid functie	82	76	73	52

* ULO is niet gepresenteerd wegens te kleine aantallen.

3.4 Mobiliteit

In deze paragraaf staat de mobiliteit van afgestudeerden van de lerarenopleiding centraal. Er wordt gekeken naar interne mobiliteit (bij dezelfde werkgever van functie veranderd) en externe mobiliteit (van werkgever veranderd).

In tabel 3.8a en 3.8b is de externe mobiliteit van afgestudeerden van een lerarenopleiding weergegeven. Uit deze tabel komt naar voren dat de meerderheid van de afgestudeerden sinds het afstuderen bij één of twee werkgevers heeft gewerkt. Dit betekent dat de meeste

13. In tabel 4.2 is bruto maandinkomen, bruto uurloon en aantal uren berekend naar de mediaan. Een 'mediaan' geeft de 'middelste' waarde in een verdeling aan, dat wil zeggen dat de helft van de respondenten boven deze waarde scoort en de helft onder deze waarde.

afgestudeerden binnen anderhalf jaar na afstuderen niet of eenmaal van werkgever zijn veranderd.

PABO afgestudeerden die in het westen werkzaam zijn, veranderen het minst vaak van werkgever; maar liefst 57% is geen enkele keer van werkgever veranderd, terwijl slechts 15% vaker dan één keer van werkgever is veranderd. PABO afgestudeerden die in het zuiden des lands een baan hebben, veranderen het vaakst van werkgever. Bijna de helft (45%) van hen heeft meer dan 2 werkgevers gehad. Dit is bij ruim eenderde van de PABO afgestudeerden die werkzaam zijn in het noorden en in het oosten het geval.

Tabel 3.8a
Aantal werkgevers - PABO

	Regio werkzaam			
	Noord	Oost	West	Zuid
1 werkgever	32	40	57	28
2 werkgevers	32	28	28	27
Meer dan 2 werkgevers	36	32	15	45

Uit tabel 3.8b blijkt dat NLO afgestudeerden in vergelijking met PABO afgestudeerden minder extern mobiel zijn. Ook bij hen is de meerderheid van de afgestudeerden niet of eenmaal van werkgever veranderd. Driekwart van de NLO afgestudeerden die werk heeft in het oosten, het westen, of het zuiden van het land is niet meer dan eenmaal van werkgever veranderd. Van de NLO afgestudeerden die in het noorden werken, is 91% niet meer dan eenmaal van werkgever verandert.

Tabel 3.8b
Aantal werkgevers - NLO

	Regio werkzaam			
	Noord	Oost	West	Zuid
1 werkgever	35	41	49	45
2 werkgevers	56	34	25	30
Meer dan 2 werkgevers	9	24	26	25

Hoe staat het met de interne mobiliteit van afgestudeerden van een lerarenopleiding? In tabel 3.9a en 3.9b wordt de interne mobiliteit gepresenteerd. De meerderheid van de afgestudeerden is intern (bij dezelfde werkgever) niet van functie veranderd. NLO afgestudeerden zijn iets vaker dan PABO afgestudeerden intern mobiel. Ruim een kwart van de NLO afgestudeerden is eenmaal intern van functie veranderd, terwijl van de PABO afgestudeerden circa 16% eenmaal intern van functie is veranderd.

Tabel 3.9a

Aantal functies sinds afstuderen - PABO

	Regio werkzaam			
	Noord	Oost	West	Zuid
1 functie	79	73	80	77
2 functies	14	21	16	14
meer dan 2 functies	8	7	4	10

Tabel 3.9b

Aantal functies sinds afstuderen - NLO

	Regio werkzaam			
	Noord	Oost	West	Zuid
1 functie	57	74	64	67
2 functies	29	20	26	25
meer dan 2 functies	14	5	9	8

3.5 Werkaspecten en tevredenheid

Deze paragraaf behandelt diverse werkaspecten die afgestudeerden van de lerarenopleiding belangrijk vinden. Er wordt ook aandacht besteedt aan die werkaspecten die wel belangrijk worden gevonden, maar die men niet heeft kunnen realiseren. Tot slot wordt er gerapporteerd over de tevredenheid met het werk en of het werk aan de verwachtingen voldoet die men er tijdens de opleiding van had.

Uit tabel 3.10 wordt duidelijk dat afgestudeerden van een lerarenopleiding aan diverse werkaspecten veel waarde hechten. De ruime meerderheid (circa 90%) noemt onder meer: zelfstandigheid, afwisseling, verantwoordelijkheid, en omgang met collega's. Door alle afgestudeerden wordt een hoog inkomen als het minst belangrijke werkaspect genoemd (circa 50%). Desondanks wordt een betere salariering relatief vaak als voorwaarde genoemd om in het onderwijs te (blijven) werken (zie paragraaf 3.6).

PABO afgestudeerden hechten relatief meer waarde aan creativiteit, uitdaging, maatschappelijk nut, en een vaste baan dan NLO afgestudeerden en ULO afgestudeerden. Tevens vinden PABO afgestudeerden (76%) het combineren van werk en privé belangrijker dan NLO afgestudeerden (68%) en ULO afgestudeerden (59%). De ontwikkeling van expertise en erkenning door anderen wordt door driekwart van alle afgestudeerden belangrijk gevonden.

In hoeverre zijn afgestudeerden van een lerarenopleiding niet in de gelegenheid om werkaspecten die zij belangrijk vinden te realiseren? In tabel 3.11 wordt hier verslag van

gedaan. Er komt duidelijk naar voren dat alle afgestudeerden die een vaste baan en een hoog inkomen belangrijk vinden, deze zaken vaak niet daadwerkelijk hebben gerealiseerd. Dit geldt vooral voor een vaste baan; circa een vijfde van de afgestudeerden geeft aan dit een belangrijk werkaspect te vinden, maar heeft geen vaste baan. PABO en NLO afgestudeerden missen de ontwikkeling van expertise in hun werk (circa 10%), terwijl ULO afgestudeerden uitdaging en maatschappelijk nut missen in hun werk (circa 10%). Ook het combineren van werk en privé, alsmede erkenning door anderen zijn werkaspecten die de afgestudeerden belangrijk vinden, maar relatief vaak niet hebben gerealiseerd.

Tabel 3.10

Belang dat gehecht wordt aan verschillende aspecten van werk

	PABO	NLO	ULO
Zelfstandigheid	88	89	92
Afwisseling	90	88	95
Hoog inkomen	48	55	51
Verantwoordelijkheid	88	85	87
Creativiteit	85	77	64
Uitdaging	93	88	79
Maatschappelijk nut	89	79	79
Omgang met collega's	90	85	92
Combineren 'werk-privé'	76	68	59
Ontwikkeling van expertise	77	72	77
Erkenning door anderen	77	76	77
Vaste baan	86	80	79

Tabel 3.11

Mate waarin de belangrijke aspecten van werk niet gerealiseerd zijn

	PABO	NLO	ULO
Zelfstandigheid	2	4	-
Afwisseling	3	6	5
Hoog inkomen	14	14	28
Verantwoordelijkheid	1	2	-
Creativiteit	3	5	-
Uitdaging	3	8	13
Maatschappelijk nut	4	4	10
Omgang met collega's	3	5	-
Combineren 'werk-privé'	7	6	8
Ontwikkeling van expertise	10	9	5
Erkenning door anderen	7	6	8
Vaste baan	21	18	24

In welke mate het werk voldoet aan de verwachtingen die afgestudeerden ervan hebben staat gerapporteerd in tabel 3.12. Iets meer dan de helft van de NLO afgestudeerden geeft aan dat het werk aan de verwachtingen voldoet, terwijl van de PABO afgestudeerden en ULO afgestudeerden 69% dit aangeeft. NLO afgestudeerden rapporteren het vaakst (21%) dat het

werk niet of in het geheel niet aan de verwachtingen voldoet. Dit is bij ongeveer eentiende van de PABO afgestudeerden en ULO afgestudeerden het geval.

Tabel 3.12

Werk voldoet wel/niet aan verwachtingen

	PABO	NLO	ULO
(Helemaal) niet	11	21	10
Neutraal	19	25	21
(Helemaal) wel	69	54	69

Tabel 3.13 geeft weer hoe tevreden afgestudeerden zijn met hun huidige baan. De ruime meerderheid (circa 80%) van de PABO afgestudeerden en ULO afgestudeerden is tevreden tot zeer tevreden met zijn huidige functie. Van de NLO afgestudeerden zegt 68% tevreden tot zeer tevreden te zijn met de huidige baan. Onvrede met het werk komt bij hen het vaakst voor (16%). Dit is niet opmerkelijk gezien het feit dat zij het vaakst rapporteren dat het werk niet aan de verwachtingen voldoet. Van de PABO afgestudeerden en ULO afgestudeerden is circa 5% ontevreden tot zeer ontevreden over het werk.

Tabel 3.13

Tevredenheid huidige functie

	PABO	NLO	ULO
(Zeer) ontevreden	5	16	6
Niet tevreden/niet ontevreden	13	15	11
(Zeer) tevreden	81	68	82

3.6 Voorwaarden om in het onderwijs te willen (blijven) werken

Hoeveel afgestudeerden de komende jaren willen (blijven) werken in het door de overheid bekostigde onderwijs wordt in deze paragraaf beschreven¹⁴. Er wordt tevens ingegaan op de voorwaarden waaronder zij in het onderwijs willen (blijven) werken. Er is aan de afgestudeerden van de lerarenopleiding gevraagd, of zij in het door de overheid bekostigde onderwijs zouden willen (blijven) werken, als zij daartoe de kans krijgen. Tabel 3.14 laat zien dat meer dan de helft (58%) van de PABO afgestudeerden hiertoe *zonder enige voorwaarden* te stellen bereid is, tegenover minder dan de helft van de NLO afgestudeerden (43%) en 40% van de ULO afgestudeerden. Onder bepaalde voorwaarden is eenderde van de PABO studenten bereid om in het onderwijs te (blijven) werken, tegenover 37% van de NLO afgestudeerden en 43% van de ULO afgestudeerden. Het percentage afgestudeerden dat aangeeft onder geen enkele voorwaarde in het onderwijs te willen (blijven) werken is het hoogste onder afgestudeerden van de NLO (20%), terwijl 17% van de ULO afgestudeerden en circa eentiende van de PABO aangeeft absoluut geen loopbaan in het onderwijs te willen.

14. De hier besproken bevindingen hebben betrekking op alle afgestudeerden van PABO, NLO en ULO.

Tabel 3.14

In de komende jaren (blijven) werken in het door de overheid bekostigde onderwijs

	PABO	NLO	ULO
Ja, zonder meer	58	43	40
Ja, onder bepaalde (aanvullende) voorwaarden	33	37	43
Nee, onder geen enkele voorwaarde	9	20	17

Wat zijn zoal de voorwaarden die afgestudeerden van de lerarenopleiding stellen om in het door de overheid bekostigde onderwijs te (blijven) werken? Dit is in tabel 3.15 weergegeven.

De belangrijkste voorwaarden die worden genoemd zijn: kleinere klassen, een lagere werkdruk, en een betere salariering. Door PABO en NLO afgestudeerden wordt vooral veel nadruk op de eerste twee voorwaarden gelegd, terwijl ULO afgestudeerden¹⁵ met name een betere salariering benadrukken. Verder noemt ruim eenderde van de PABO afgestudeerden een vaste aanstelling als voorwaarde om in het onderwijs te (blijven) werken, evenals de mogelijkheid om in de huidige woonplaats of regio te kunnen blijven wonen. Eenvijfde van de PABO afgestudeerden stelt de volgende voorwaarden om binnen het onderwijs te (blijven) werken: betere loopbaanmogelijkheden en betere arbeidsvoorwaarden, alsmede de mogelijkheid tot een deeltijdaanstelling.

Tabel 3.15

Voorwaarden om in het door de overheid bekostigde onderwijs te blijven werken

	PABO	NLO	ULO
Kleinere klassen	63	53	24
Een lagere werkdruk	58	50	38
Een vaste aanstelling	36	23	7
Een betere salariering	53	55	62
Betere overige arbeidsvoorwaarden	22	21	14
Een voltijd aanstelling	11	8	3
Een deeltijdaanstelling	23	22	17
Lesgeven in eigen vak	4	32	10
(Betere) loopbaanmogelijkheden	21	30	17
In huidige woonplaats/regio kunnen blijven wonen	31	42	3
(Een betere) kinderopvang voor eigen kinderen	17	12	3
Andere redenen	15	20	41

NLO afgestudeerden noemen het wonen in de eigen regio het vaakst (42%) als voorwaarde om in het onderwijs te (blijven) werken. Bovendien vindt bijna eenderde van hen het belangrijk om in het eigen vak les te kunnen geven. Bij PABO afgestudeerden (4%) en ULO afgestudeerden (10%) wordt dit veel minder vaak als voorwaarde gesteld. Bijna eenderde van de NLO afgestudeerden stelt betere loopbaanmogelijkheden als voorwaarde om in het onderwijs te (blijven) werken. Deze voorwaarde wordt relatief vaker door NLO afgestudeerden gesteld in

15. De percentages voor de afgestudeerden van de ULO zijn gebaseerd op 29 respondenten.

vergelijking met PABO afgestudeerden (21%) en ULO afgestudeerden (17%). Verder noemt ruim een vijfde van de NLO afgestudeerden twee voorwaarden waaronder ze in het onderwijs zouden willen (blijven) werken. Ten eerste, er moeten mogelijkheden voor zowel een vaste aanstelling als een deeltijd aanstelling worden geboden en ten tweede er zouden betere arbeidsvoorwaarden moeten komen.

ULO afgestudeerden geven het vaakst (71%) aan dat zij een betere salariering willen. Opvallend genoeg hechten deze afgestudeerden relatief het minste belang aan een vaste aanstelling (8%), terwijl zij het minst vaak een vaste aanstelling hebben (zie tabel 3.5). Zoals reeds eerder onder de aandacht is gebracht, kunnen deze uitkomsten te maken hebben met het relatief kleine aantal respondenten waarop de percentages zijn gebaseerd.

Samengevat heeft de meerderheid van de afgestudeerden van een lerarenopleiding momenteel betaald werk binnen het onderwijs. Het zoekproces naar een betaalde baan verloopt grotendeels via het reageren op advertenties en het indienen van open sollicitaties. PABO en NLO afgestudeerden hebben relatief vaker een vaste aanstelling dan ULO afgestudeerden. NLO en ULO afgestudeerden verdienen meer dan PABO afgestudeerden, maar hebben minder vaak een voltijd aanstelling. De meeste afgestudeerden hebben een vaste aanstelling en zijn tevreden met de aansluiting van de opleiding op hun huidige functie. PABO afgestudeerden en NLO afgestudeerden werken vaker op hun eigen niveau (HBO) dan dat ULO afgestudeerden op hun eigen niveau werken (WO). Het merendeel van de afgestudeerden van de PABO, NLO en ULO werken in een eigen of een verwante opleidingsrichting. Wel werken afgestudeerden van NLO en ULO in vergelijking met PABO afgestudeerden relatief vaker in functies waarvoor geen specifieke opleidingsrichting wordt vereist.

Zelfstandigheid, afwisseling, verantwoordelijkheid, en omgang met collega's worden vaak als de meest belangrijke werkaspecten genoemd. De meeste afgestudeerden zijn (zeer) tevreden met hun huidige functie. De meerderheid van de afgestudeerden heeft sinds het afstuderen bij één of twee werkgevers gewerkt, terwijl eveneens een meerderheid niet intern van functie is veranderd. Tenslotte is de meerderheid van de afgestudeerden bereid om binnen het door de overheid bekostigde onderwijs te (blijven) werken. De belangrijkste voorwaarden die men hieraan stelt zijn: kleinere klassen, een lagere werkdruk, en een betere salariering.

4 Concurrerende beroepen

In dit hoofdstuk wordt de vraag beantwoord in welke beroepen afgestudeerden van de lerarenopleiding terechtkomen als zij niet in het onderwijs werkzaam zijn. Er wordt een vergelijking gemaakt tussen de kenmerken van deze concurrerende banen en de banen in het onderwijs¹⁶. Alvorens hier op in te gaan wordt er eerst een beeld geschetst van de aansluiting opleiding naar werk en of deze verschilt voor afgestudeerden die werkzaam zijn binnen dan wel buiten het onderwijs. Verder wordt er ingegaan op de werkaspecten die afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn belangrijk vinden, maar niet realiseren. Tot slot wordt er bekeken onder welke voorwaarden afgestudeerden die momenteel buiten het onderwijs werkzaam zijn, alsnog een baan in het onderwijs zouden willen.

4.1 De aansluiting opleiding-werk

Rond eenderde van de afgestudeerden van de NLO en de ULO is werkzaam buiten het onderwijs, tegenover eentiende van de afgestudeerden van de PABO. In tabel 4.1 staat weergegeven wat afgestudeerden die werkzaam zijn binnen en buiten het onderwijs vinden van de aansluiting opleiding-werk. Hieruit wordt duidelijk dat afgestudeerden die binnen het onderwijs werken de aansluiting beter vinden dan afgestudeerden die buiten het onderwijs werken. Met name onder NLO afgestudeerden is dit verschil groot; van degenen die binnen het onderwijs werkzaam zijn zegt 91% de aansluiting voldoende of goed te vinden, terwijl van degenen die buiten het onderwijs werkzaam zijn slechts 55% dit vindt. Slechts enkelen (2%) van de afgestudeerden die een baan in het onderwijs hebben, vinden de aansluiting opleiding-werk slecht, tegenover bijna eenderde van de afgestudeerden die niet een baan in het onderwijs heeft.

Tabel 4.1
Aansluiting opleiding functie

	PABO		NLO		ULO	
	Binnen onderwijs werkzaam %	Buiten onderwijs werkzaam %	Binnen onderwijs werkzaam %	Buiten onderwijs werkzaam %	Binnen onderwijs werkzaam %	Buiten onderwijs werkzaam %
Goed	67	37	60	26	46	25
Voldoende	25	28	31	29	39	35
Matig	6	6	8	19	12	10
Slecht	2	29	1	25	2	30

In figuur 4.1a en figuur 4.1b wordt gekeken in hoeverre er een verschil in waardering is voor de opleiding tussen afgestudeerden die binnen en buiten het onderwijs werken¹⁷. Deze figuren

16. De banen in het onderwijs heeft in dit rapport betrekking op docentschappen in het door de overheid bekostigde onderwijs.

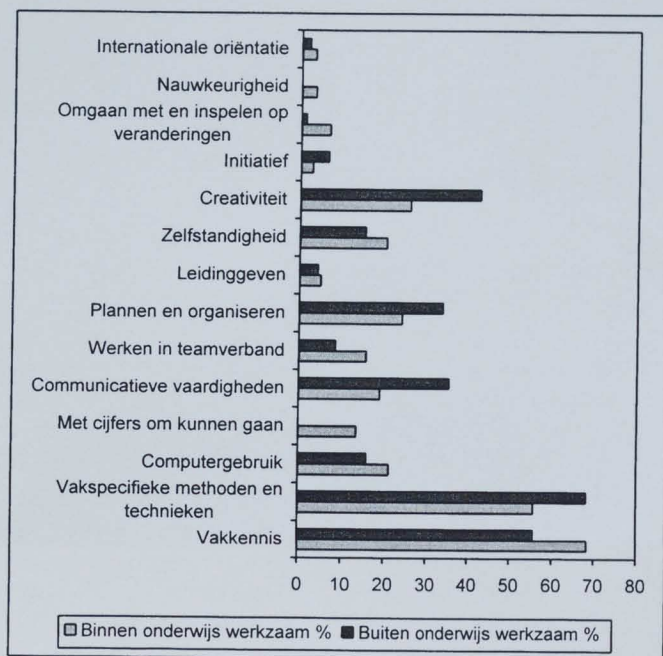
17. Wegens te kleine aantallen wordt er niet over afgestudeerden van de ULO gerapporteerd.

laten de aspecten zien waarvan men vindt dat deze tijdens de opleiding voldoende aan bod zijn gekomen. Afgestudeerden konden maximaal 3 aspecten noemen waarvan zij vonden dat deze voldoende aanbod waren geweest in de opleiding.

Uit figuur 4.1a wordt duidelijk dat PABO afgestudeerden die binnen het onderwijs werken vaker vinden dat aspecten als vakkennis en werken in teamverband voldoende aan bod zijn gekomen in vergelijking met PABO afgestudeerden die buiten het onderwijs werken. Omgekeerd geven degenen die buiten het onderwijs werken vaker aan dat aspecten als vakspecifieke methoden en technieken, communicatieve vaardigheden, plannen en organiseren, en creativiteit voldoende aan bod zijn gekomen tijdens de opleiding dan degenen die binnen het onderwijs werken.

Figuur 4.1a

Aspecten voldoende aan bod gekomen PABO

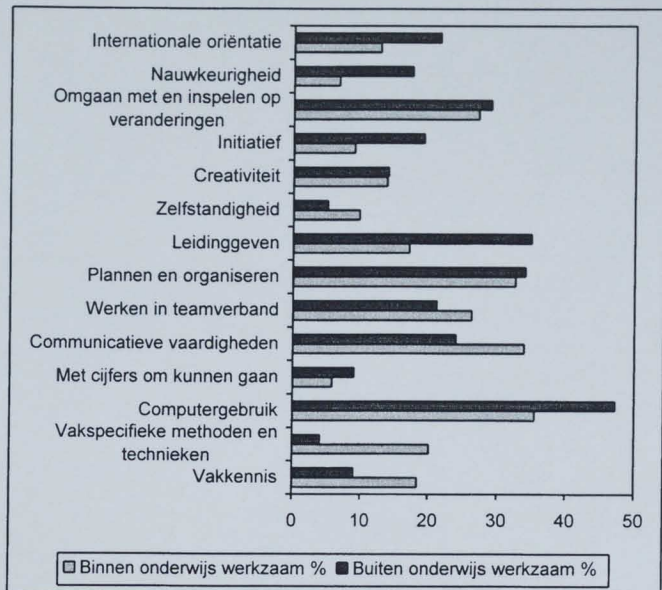
Hoe staat het met de aspecten waarvan men vindt dat deze onvoldoende tijdens de opleiding aan bod zijn gekomen? Ook hier konden afgestudeerden maximaal drie aspecten noemen waarvan zij vonden dat deze te weinig in de opleiding aan bod waren geweest. Ook hierin zijn er verschillen te zien tussen afgestudeerden die werkzaam zijn binnen en buiten het onderwijs. PABO afgestudeerden die binnen het onderwijs werken, vinden vaker dat vakkennis en vakspecifieke methoden en technieken te weinig aan bod zijn gekomen tijdens de opleiding, terwijl PABO afgestudeerden die buiten het onderwijs werken dit met name vinden van computergebruik, leiding geven, initiatief nemen, en nauwkeurigheid (zie figuur 4.1b).

Het komt voor dat een deel van de afgestudeerden vindt dat een bepaald aspect voldoende aan bod is gekomen tijdens de opleiding, terwijl een ander deel van de afgestudeerden vindt dat een bepaald aspect onvoldoende aan bod is gekomen. De meningen zijn hierover dus verdeeld. Het

is daarom mogelijk dat hetzelfde aspect zowel voorkomt als zijnde voldoende in de opleiding belicht, als zijnde onvoldoende in de opleiding belicht. Dit is bijvoorbeeld het geval met vakkennis onder PABO afgestudeerden.

Figuur 4.1b

Aspecten te weinig aan bod gekomen PABO

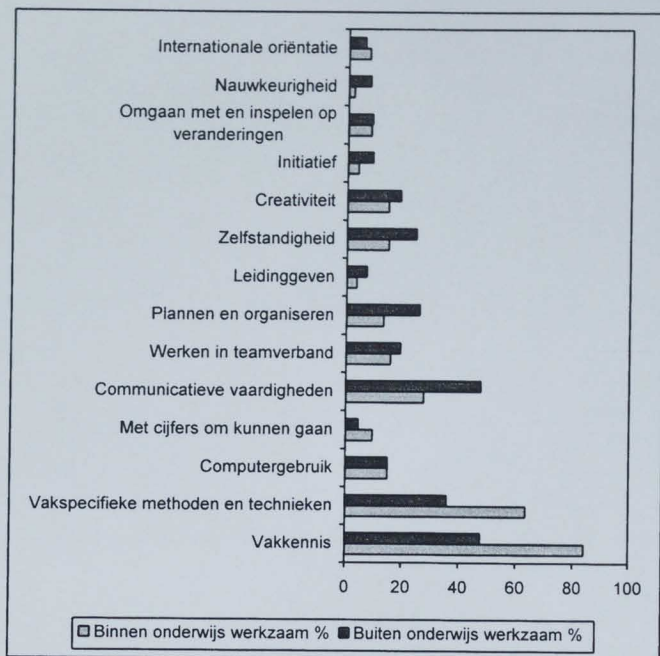

In figuur 4.2a en 4.2b wordt de opvatting van afgestudeerden van de NLO gepresenteerd. Uit figuur 4.2a blijkt dat er tussen NLO afgestudeerden die binnen het onderwijs werkzaam zijn en degene die er buiten werken voornamelijk een verschil in waardering voor vakkennis en vakspecifieke methoden en technieken bestaat. Degenen die binnen het onderwijs werkzaam zijn, vinden vaker dat deze aspecten voldoende aan bod zijn gekomen dan degenen die buiten het onderwijs werkzaam zijn. Onder NLO afgestudeerden vinden degenen die buiten het onderwijs werken vaker dat de volgende aspecten tijdens de opleiding voldoende aan bod zijn gekomen: communicatieve vaardigheden, plannen en organiseren, en zelfstandigheid.

Uit figuur 4.2b blijkt dat NLO afgestudeerden die binnen het onderwijs werken, vaker vinden dat communicatieve vaardigheden, plannen en organiseren, en omgaan met veranderingen te weinig aan bod zijn gekomen tijdens de opleiding, terwijl NLO afgestudeerden die buiten het onderwijs werken met name vinden dat leiding geven te weinig aan bod is gekomen.

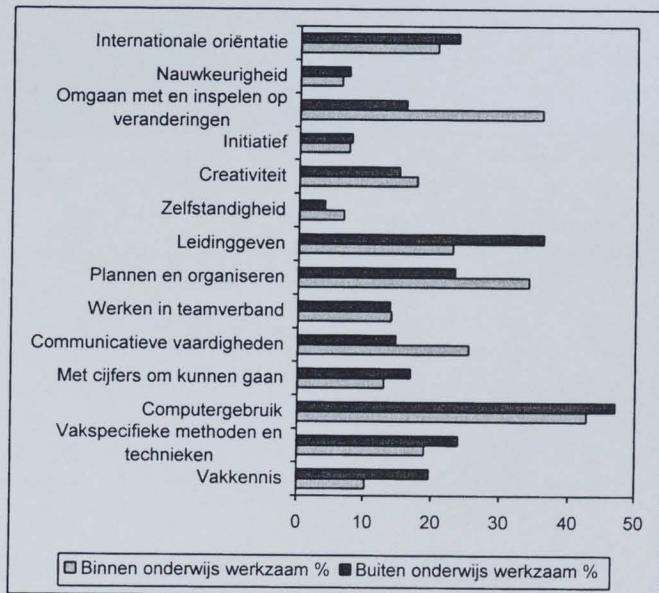
Figuur 4.2a

Aspecten voldoende aan bod gekomen totaal NLO

Figuur 4.2b

Aspecten te weinig aan bod gekomen NLO

Verschildt tot slot het gebruik van de diverse aspecten tussen afgestudeerden die binnen en buiten het onderwijs werkzaam zijn? Onder PABO en NLO afgestudeerden is er onder meer een verschil in het gebruik van de volgende aspecten: vakkennis, vakspecifieke methoden en technieken, leiding geven, creativiteit, en initiatief nemen. Afgestudeerden die binnen het onderwijs werken, passen deze aspecten vaker in hun werk toe dan afgestudeerden die buiten het onderwijs werken. PABO afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn gebruiken vaker computervaardigheden dan PABO afgestudeerden die binnen het onderwijs werkzaam zijn. NLO afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn, passen geen enkel aspect vaker in hun werk toe in vergelijking met NLO afgestudeerden die binnen het onderwijs werkzaam zijn.

4.2 Baankenmerken van concurrerende beroepen

Alvorens een vergelijking te maken tussen onderwijsbanen en concurrerende banen, wordt er eerst een indruk gegeven van het type beroepen buiten het onderwijs waarin afgestudeerden van de lerarenopleiding veelal werkzaam zijn. Onder verzorgend personeel en administratief personeel bevinden zich vaak afgestudeerden van de PABO, evenals onder onderwijskundig medewerkers en verkopers (elke beroepsgroep circa 12%). NLO afgestudeerden zijn vaak (14%) werkzaam als sociaal-cultureel werkers. Van de ULO afgestudeerden is 14% werkzaam als systeemanalist of als taalkundige.

Hebben afgestudeerden die werkzaam zijn buiten het onderwijs andere baankenmerken dan afgestudeerden die werkzaam zijn binnen het onderwijs? In tabel 4.2 wordt hier nader op ingegaan. Uit deze tabel blijkt dat werken binnen het onderwijs loont; afgestudeerden die een baan binnen het onderwijs hebben, verdienen beduidend meer dan afgestudeerden die een baan buiten het onderwijs hebben. Dit verschil is vooral groot onder PABO afgestudeerden en NLO afgestudeerden. De aansluiting tussen opleiding en werk wordt door afgestudeerden die werkzaam zijn binnen het onderwijs beter gewaardeerd, hetgeen niet zo verwonderlijk is aangezien een lerarenopleiding studenten erop voorbereidt om binnen het onderwijs te werken. Onder PABO afgestudeerden en NLO afgestudeerden die werkzaam zijn binnen het onderwijs is de tevredenheid met de functie groter dan onder afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn.

Een voltijd aanstelling wordt vaker verkregen door PABO afgestudeerden die een baan binnen het onderwijs hebben in vergelijking met afgestudeerden die een baan buiten het onderwijs hebben. Bij NLO afgestudeerden en ULO afgestudeerden verkrijgen afgestudeerden die werkzaam zijn buiten het onderwijs juist vaker een voltijd aanstelling dan afgestudeerden die werkzaam zijn binnen het onderwijs. Verder is het gemakkelijker om aan een vaste aanstelling te komen als men binnen het onderwijs werkzaam is, dan wanneer men buiten het onderwijs werkzaam is. Bij degenen die in een concurrerende baan werkzaam zijn, wordt vaker werkervaring vereist dan bij degenen die in een onderwijsbaan werkzaam zijn. Kortom, banen binnen het onderwijs leveren over het algemeen betere baankenmerken op dan banen buiten het onderwijs.

Tabel 4.2
Vergelijking baankenmerken

	PABO		NLO		ULO	
	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs
Totaal bruto maandinkomen incl. nevenfuncties ¹⁸	fl. 4100,-	fl. 3000,-	fl. 4300,-	fl. 3520,-	fl. 4100,-	fl. 4020,-
Bruto uurloon excl. nevenfuncties	fl. 26,08	fl. 23,48	fl. 30,24	fl. 23,24	fl. 27,40	fl. 28,14
% Vaste aanstelling	70	67	77	67	71	42
% voltijd aanstelling	73	57	45	60	51	62
% Nevenfuncties	7	19	19	13	15	19
Aantal uren werkzaam in hoofdfunctie	36	36	30	36	34	36
Aantal uren werkzaam in nevenfunctie(s)	15	7	8	6	12	13
% Werkervaring vereist	15	52	26	42	22	38
% Aansluiting opleiding- functie goed/voldoende	92	65	91	55	85	60
% Tevreden met huidige functie	82	74	75	59	83	81
% Werkzaam in dezelfde provincie als studie	94	93	91	84	98	86

4.3 Werkaspecten in concurrerende beroepen

In deze paragraaf wordt er nader ingegaan op werkaspecten waar afgestudeerden die werkzaam zijn buiten het onderwijs belang aan hechten¹⁹. Gekeken wordt, of zij diverse werkaspecten anders waarderen dan afgestudeerden die werkzaam zijn binnen het onderwijs. Ook wordt er gekeken of afgestudeerden die binnen en buiten het onderwijs werkzaam zijn verschillen vertonen in werkaspecten die men wel belangrijk vindt, maar niet gerealiseerd heeft.

Over het algemeen zijn er geen grote verschillen in de waarde die afgestudeerden hechten aan diverse werkaspecten, ongeacht of zij nu binnen of buiten het onderwijs werken (zie tabel 4.3). Wel vinden PABO afgestudeerden die buiten het onderwijs werken minder vaak een hoog inkomen (30%) en verantwoordelijkheid (73%) belangrijk in vergelijking met afgestudeerden die binnen het onderwijs werken (respectievelijk 50% en 90%). Verder vinden PABO afgestudeerden die geen baan in het onderwijs hebben de omgang met collega's en het maatschappelijk nut van het werk iets minder belangrijk in vergelijking met afgestudeerden die wel een baan in het onderwijs hebben. Daarentegen wordt er door afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn relatief iets meer waarde gehecht aan de ontwikkeling van expertise.

18. In tabel 4.2 is het bruto maandinkomen en bruto uurloon berekend naar de mediaan. Een 'mediaan' geeft de 'middelste' waarde in een verdeling aan, dat wil zeggen dat de helft van de respondenten boven deze waarde scoort en de helft onder deze waarde.

19. Wegens te kleine aantallen wordt er niet over afgestudeerden van de ULO gerapporteerd.

NLO afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn, vinden een vaste baan en maatschappelijk nut minder belangrijke werkaspecten (circa 68%) dan afgestudeerden die binnen het onderwijs werkzaam zijn (circa 87%). Aan de volgende werkaspecten wordt door afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn relatief minder waarde gehecht dan door afgestudeerden die binnen het onderwijs werkzaam zijn: een hoog inkomen, verantwoordelijkheid, creativiteit, en de omgang met collega's.

Tabel 4.3

Belang dat gehecht wordt aan verschillende werkaspecten

	PABO		NLO		ULO	
	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs
Zelfstandigheid	87	90	90	88	89	100
Afwisseling	90	90	86	92	93	100
Hoog inkomen	50	30	57	51	50	55
Verantwoordelijkheid	90	73	88	82	82	100
Creativiteit	85	82	80	73	57	82
Uitdaging	92	97	88	88	75	91
Maatschappelijk nut	90	83	86	68	86	64
Omgang met collega's	91	82	88	81	89	100
Combineren 'werk-privé'	76	73	70	65	64	45
Ontwikkeling van expertise	76	83	70	75	68	100
Erkenning door anderen	77	73	76	76	75	82
Vaste baan	86	87	87	69	74	91

De mate waarin belangrijke werkaspecten niet gerealiseerd zijn komt aan bod in tabel 4.4, waar een uitsplitsing is gemaakt tussen afgestudeerden die werkzaam zijn binnen en buiten het onderwijs. Hieruit komt duidelijk naar voren dat er aanzienlijke verschillen zijn tussen deze afgestudeerden. Over het algemeen is het bij afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn veel vaker het geval dat zij de werkaspecten die zij belangrijk vinden, niet hebben gerealiseerd. Dit geldt met name voor PABO afgestudeerden. Circa een kwart van de PABO afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam is, heeft de volgende belangrijke werkaspecten niet gerealiseerd: het combineren van werk en privé, de ontwikkeling van expertise, en maatschappelijk nut. Onder afgestudeerden die een baan binnen het onderwijs hebben is dit bij minder dan een tiende het geval. Wat afwisseling betreft zijn afgestudeerden binnen het onderwijs beter in staat dit te realiseren, evenals de omgang met collega's, uitdaging, en creativiteit.

Tussen NLO afgestudeerden die binnen en buiten het onderwijs werken, zijn er in vergelijking met PABO afgestudeerden minder grote verschillen in de mate waarin belangrijke werkaspecten niet gerealiseerd zijn. Uitdaging, creativiteit, en de ontwikkeling van expertise worden door afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn vaker niet gerealiseerd in vergelijking met afgestudeerden die binnen het onderwijs werkzaam zijn. Een hoog inkomen

(14%) en een vaste baan (circa 20%) worden vrijwel even vaak niet gerealiseerd door PABO en NLO afgestudeerden, ongeacht of zij nu binnen of buiten het onderwijs werkzaam zijn.

Tabel 4.4

Mate waarin de belangrijke aspecten van werk niet gerealiseerd zijn

	PABO		NLO		ULO	
	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs
Zelfstandigheid	2	7	2	7	-	-
Afwisseling	1	17	4	9	7	-
Hoog inkomen	14	14	15	14	32	18
Verantwoordelijkheid	0	6	0	5	-	-
Creativiteit	2	9	2	10	-	-
Uitdaging	2	10	2	16	11	18
Maatschappelijk nut	1	26	2	7	11	9
Omgang met collega's	2	12	3	8	-	-
Combineren 'werk-privé'	5	27	6	5	4	18
Ontwikkeling van expertise	8	21	7	13	7	-
Erkenning door anderen	7	9	6	6	11	-
Vaste baan	21	24	20	15	15	45

4.4 Voorwaarden om alsnog binnen het onderwijs te werken

In deze laatste paragraaf komt aan bod in hoeverre afgestudeerden die op dit moment werkzaam zijn buiten het onderwijs, eventueel een baan in het onderwijs zouden willen. Vervolgens wordt gekeken welke voorwaarden deze afgestudeerden noemen om alsnog een baan in het onderwijs te accepteren.

Van de afgestudeerden die momenteel werkzaam zijn buiten het onderwijs zou de meerderheid eventueel een baan binnen het onderwijs willen. PABO afgestudeerden zijn het meeste bereid om in het door de overheid bekostigde onderwijs te gaan werken (72%) (zie tabel 4.5). Bijna een vijfde van hen zou dit doen zonder vooraf enige voorwaarden te stellen. Van de NLO afgestudeerden is meer dan de helft (58%) bereid om in het onderwijs te gaan werken, en zou ruim een tiende dit zonder meer doen. Van de ULO afgestudeerden is 62% bereid een baan in het onderwijs te vervullen; waarvan 5% zonder meer hiertoe bereid zou zijn.

Welke voorwaarden worden het vaakst genoemd door afgestudeerden die werkzaam zijn buiten het onderwijs om alsnog een baan in het onderwijs te accepteren? In tabel 4.6 wordt hier verslag van gedaan²⁰. De belangrijkste voorwaarden die door PABO afgestudeerden die buiten het onderwijs werken worden genoemd, betreffen het type aanstelling, namelijk een deeltijd aanstelling (63%) en een vaste aanstelling (56%). Ook vinden zij kleinere klassen, een lagere werkdruk, en een betere salariering belangrijk, net als NLO afgestudeerden. Circa een kwart van de NLO afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn, noemt een deeltijd

20. Wegens te kleine aantallen wordt er niet over afgestudeerden van de ULO gerapporteerd.

aanstelling en een vaste aanstelling als voorwaarde om eventueel binnen het onderwijs te 'gaan' werken. Voor zowel PABO als NLO afgestudeerden is een belangrijke voorwaarde om in het onderwijs te (blijven) werken dat zij in de regio kunnen blijven wonen (43%). Kinderopvang voor de eigen kinderen wordt veel vaker (36%) door PABO afgestudeerden als voorwaarde genoemd dan door NLO afgestudeerden (9%). Wellicht heeft dit te maken met het feit dat er zich meer vrouwen dan mannen onder PABO afgestudeerden bevinden in vergelijking met NLO afgestudeerden.

Tabel 4.5

In de komende jaren (blijven) werken in het door de overheid bekostigde onderwijs

	PABO		NLO		ULO	
	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs
Ja, zonder meer	63	18	61	16	65	10
Ja, onder bepaalde (aanvullende) voorwaarden	31	53	34	42	35	52
Nee, onder geen enkele voorwaarde	7	29	5	43	-	38

Tabel 4.6

Voorwaarden om in het door de overheid bekostigde onderwijs te blijven werken

	PABO		NLO	
	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs
Kleinere klassen	63	62	58	52
Een lagere werkdruk	60	53	53	46
Een vaste aanstelling	30	56	25	21
Een betere salariering	54	50	66	46
Betere overige arbeidsvoorwaarden	22	20	25	16
Een voltijd aanstelling	12	8	6	9
Een deeltijdaanstelling	13	63	12	28
Lesgeven in eigen vak	4	2	24	35
(Betere) loopbaanmogelijkheden	21	15	32	29
In huidige woonplaats/regio kunnen blijven wonen	28	43	39	44
(Een betere) kinderopvang voor eigen kinderen	13	34	14	8
Andere redenen	14	12	17	19

Samenvattend kan het volgende over concurrerende beroepen worden gezegd. Rond eenderde van de afgestudeerden van de NLO en de ULO is werkzaam buiten het onderwijs, tegenover eentiende van de afgestudeerden van de PABO. Afgestudeerden die binnen het onderwijs

werkzaam zijn, vinden de aansluiting opleiding-werk beter dan afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn. Afgestudeerden die een baan binnen het onderwijs hebben, verdienen beduidend meer en zijn vaak meer tevreden met hun huidige functie dan afgestudeerden die een baan buiten het onderwijs hebben. Verder is het gemakkelijker om aan een vaste aanstelling te komen als men binnen het onderwijs werkzaam is, dan wanneer men buiten het onderwijs werkzaam is. Bij degenen die in een concurrerende baan werkzaam zijn, wordt vaker werkervaring vereist dan bij degenen die in een onderwijsbaan werkzaam zijn.

Over het algemeen bestaan er geen opvallende verschillen in de waarde die afgestudeerden hechten aan diverse werkaspecten, ongeacht of zij nu binnen of buiten het onderwijs werken. Bij afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn komt het wel vaker voor dat zij de werkaspecten die zij belangrijk vinden niet hebben gerealiseerd.

Van de afgestudeerden die momenteel werkzaam zijn buiten het onderwijs zou de meerderheid eventueel een baan binnen het onderwijs willen. Kleinere klassen, een lagere werkdruk, en een betere salariering worden vaak als voorwaarden genoemd om in het onderwijs te gaan werken.

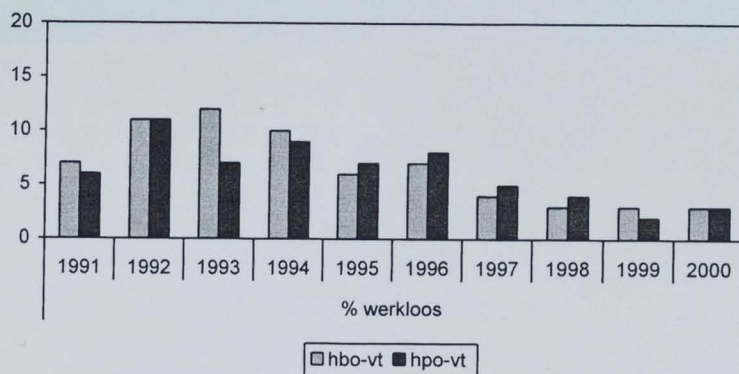
5 Trendcijfers HPO²¹

In dit hoofdstuk worden diverse ontwikkelingen op het gebied van de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden van de lerarenopleidingen afgezet tegen afgestudeerden van overige HBO-opleidingen.²² Hiermee kan meer inzicht worden verkregen in hoe het afgestudeerden in vergelijking met voorgaande jaren op de arbeidsmarkt vergaat. Dit gebeurt aan de hand van cijfers over onder meer: werkloosheid, vaste aanstelling, de aansluiting opleiding-werk, en het inkomen. Ook wordt er aandacht besteedt aan de flexibiliteit van afgestudeerden op de arbeidsmarkt.

5.1 Trendcijfers arbeidsmarktpositie

In deze paragraaf worden ontwikkelingen in de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden van de lerarenopleiding door de tijd heen besproken, afgezet tegen de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden van overige HBO-opleidingen.

Uit figuur 6.1 kan worden afgelezen dat de werkloosheid onder HPO-afgestudeerden min of meer gelijke tred houdt met de werkloosheid onder overige HBO-afgestudeerden. De werkloosheid is na een aanvankelijke stijging in het begin van de jaren negentig ongeveer halverwege de jaren negentig continue gedaald. Een oorzaak hiervoor is dat in de eerste helft van de jaren negentig het aantal baanopeningen voor starters op de arbeidsmarkt nog werd overtroffen door het aantal afgestudeerden, terwijl de tweede helft van de jaren negentig werd gekenmerkt door zowel groei van de werkgelegenheid en de arbeidsuitstroom van werkenden enerzijds, als een teruglopende instroom van afgestudeerden op de arbeidsmarkt anderzijds. Het hoogste werkloosheidspercentage onder HBO- en HPO afgestudeerden bedroeg 11% in 1992. Het huidige werkloosheidspercentage bedraagt voor zowel HPO'ers als HBO'ers 3%.

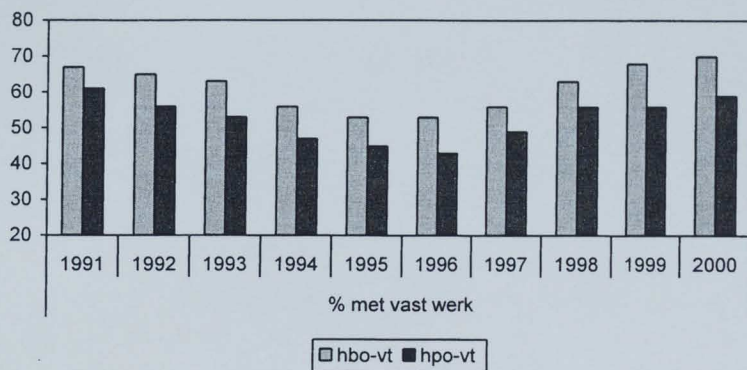

Figuur 6.1

21. De gegevens uit dit hoofdstuk zijn afkomstig uit de HBO-monitor 2000 (Ramaekers, Van Eijs, 2001).

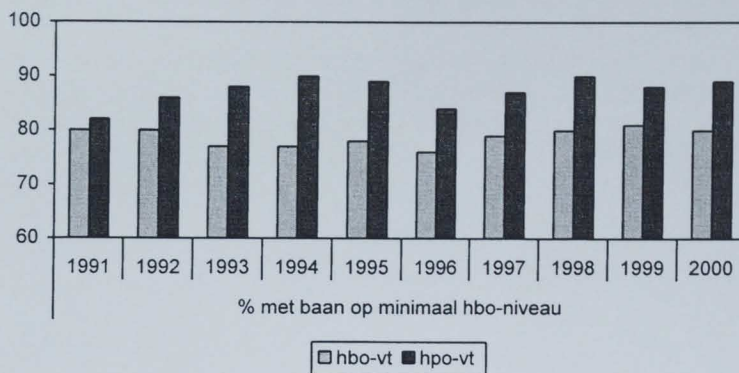
22. De trendcijfers hebben alleen betrekking op afgestudeerden die de voltijdvariant van een lerarenopleiding of een andere HBO-opleiding hebben gevolgd.

In figuur 6.2 is de ontwikkeling omtrent het verkrijgen van een vaste aanstelling beschreven. In vergelijking met andere HBO-afgestudeerden hebben HPO-afgestudeerden minder vaak een vaste aanstelling. De laatste jaren is dit verschil echter kleiner geworden. Op dit moment heeft bijna 70% van zowel HPO- als HBO-afgestudeerden een vaste aanstelling. Voorheen liep het percentage afgestudeerden met een vaste aanstelling meer uiteen; in 1991 had de helft van de HPO'ers een vaste aanstelling tegenover tweederde van de overige HBO'ers. Ook bij de ontwikkeling omtrent een vaste aanstelling is de omslag in de arbeidsmarktsituatie voor afgestudeerden halverwege de jaren negentig goed zichtbaar. Tot en met 1996 is er sprake van een daling van het percentage afgestudeerden met een vaste aanstelling, waarna er stabilisatie optreedt. De afgelopen paar jaar is er een stijging te zien van het aandeel afgestudeerden dat een vaste aanstelling heeft.

Figuur 6.2

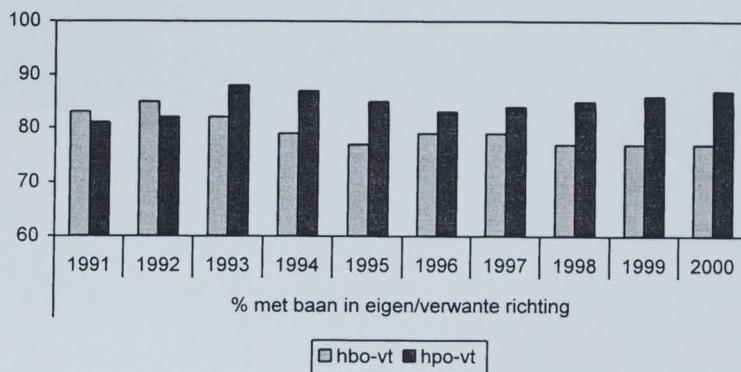
Hoe heeft zich de aansluiting opleiding-werk naar niveau in de afgelopen jaren ontwikkeld? Het gaat hier om het hebben van een baan op minimaal HBO-niveau. Uit figuur 6.3 wordt duidelijk dat HPO-afgestudeerden over een betere aansluiting van werk naar opleidingsniveau beschikken dan overige HBO-afgestudeerden. Terwijl er bij HBO-afgestudeerden in de eerste helft van de jaren negentig sprake is van een daling van het aandeel afgestudeerden dat een baan op HBO-niveau heeft, is er bij HPO-afgestudeerden juist een stijging te zien van het percentage afgestudeerden dat een baan op HBO-niveau heeft. In de tweede helft van de jaren negentig is het aandeel HBO'ers met een baan op hun opleidingsniveau gestegen, terwijl het percentage HPO'ers met een passende baan enigszins fluctueerde. Momenteel heeft de meerderheid van de HPO'ers (circa 90%) een baan op minimaal HBO-niveau, tegenover 80% van de overige HBO'ers.

Figuur 6.3

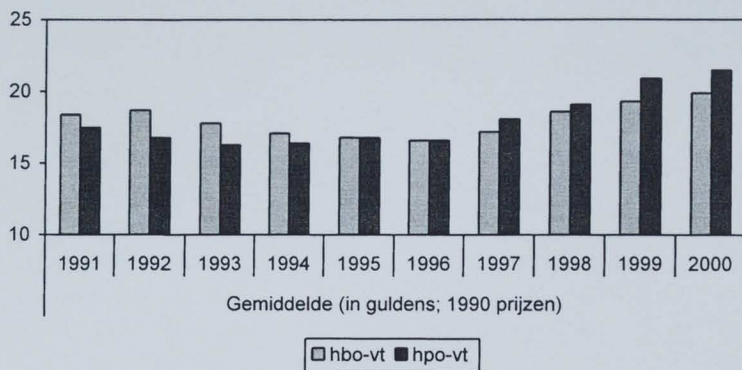
In figuur 6.4 is weergegeven hoe de aansluiting van werk naar opleidingsrichting zich heeft ontwikkeld. In de eerste helft van de jaren negentig is er sprake van een daling van het aandeel HBO'ers met een passende baan, terwijl dit aandeel bij HPO'ers fluctueert. Met name in de tweede helft van de jaren negentig is er sprake van een gestage stijging van het percentage HPO'ers met een baan die aansluit op de gevolgde opleidingsrichting, terwijl dit percentage bij HBO'ers redelijk stabiel blijft.

Over het algemeen hebben HPO'ers door de tijd heen vaker een baan die aansluit op hun opleidingsrichting dan overige HBO'ers. Op dit moment heeft ruim driekwart van de HBO'ers een passende baan naar opleidingsrichting, terwijl dit bij 87% van de HPO'ers het geval is.

Figuur 6.4

Hoe staat het met de ontwikkelingen omtrent het bruto uurloon? De eerder besproken kentering in de arbeidsmarktsituatie halverwege de jaren negentig is goed af te lezen aan de ontwikkeling van het loon (zie figuur 6.5). De lonen vertonen eerst een daling om vervolgens te stijgen. In de eerste helft van de jaren negentig verdienen HPO-afgestudeerden minder dan andere HBO-afgestudeerden. Na een paar jaren waarin zowel HPO'ers als HBO'ers evenveel verdienen, beginnen HPO'ers vanaf 1997 meer te verdienen dan HBO'ers. Op dit moment bedraagt het gemiddelde bruto uurloon voor HPO-afgestudeerden fl 21,50 gulden en voor HBO-afgestudeerden fl 19,90.

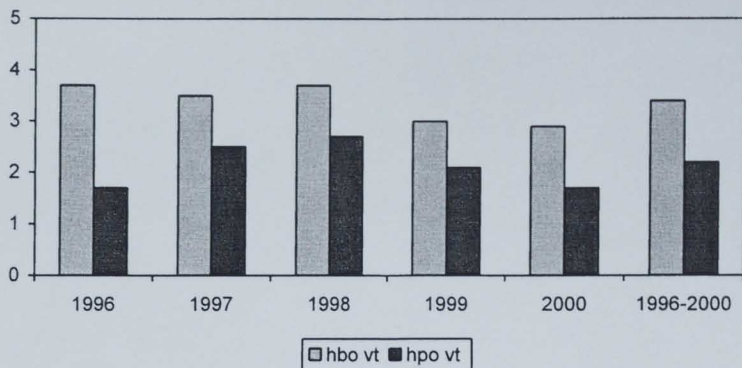
Figuur 6.5

5.2 Trendcijfers arbeidsflexibiliteit

In deze paragraaf staat de flexibiliteit van HBO'ers op de arbeidsmarkt centraal. De flexibiliteit zal aan de hand van de volgende drie indicatoren worden bepaald: de spreiding over beroepen, het aandeel van banen op HBO-niveau waarvoor geen specifieke opleidingsrichting is vereist, en het uurloon binnen het eigen vakdomein ten opzichte van het uurloon buiten het eigen vakdomein. Het behoud van opgeleide docenten voor het onderwijs is met name in het licht van de huidige lerarentekorten van belang. Met behulp van deze gegevens kan meer inzicht worden verkregen in de mate waarin afgestudeerden van de lerarenopleiding buiten hun eigen vakdomein werken in vergelijking met andere HBO-afgestudeerden.

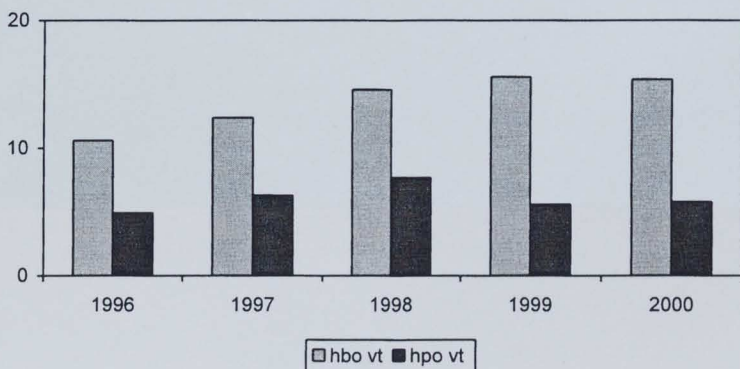
In figuur 6.6 is weergegeven hoe breed het beroependomein voor HPO- en HBO-afgestudeerden is²³. Hieruit wordt duidelijk dat HPO'ers in een relatief beperkt aantal beroepsgroepen terecht komen in vergelijking met overige HBO'ers. Wat de ontwikkeling van de beroepenspreiding bij HPO'ers betreft, lijkt er na een aanvankelijke stijging een daling te hebben ingezet. De laatste paar jaar is er eveneens bij andere HBO-afgestudeerden een daling van de beroepenspreiding te zien. Dit geeft aan dat HPO'ers vaker voor hun eigen vakgebied kiezen, hetgeen wellicht impliceert dat de opleiding beroepsspecifieker is in vergelijking met overige HBO-opleidingen.

23. De Gini-Hirschman-index is hiervoor als maatstaf gebruikt. Deze index kan worden geïnterpreteerd als het gestandaardiseerde aantal beroepen waarin men terecht komt.

Figuur 6.6

Figuur 6.7 toont het aandeel banen op HBO-niveau waarvoor geen specifieke opleidingsrichting is vereist. HPO'ers vervullen weinig van dit soort generieke banen in vergelijking met overige HBO'ers. Op dit moment bedraagt het percentage generieke banen onder HBO'ers 15% en onder HPO'ers 6%. Door de tijd heen komen HBO-afgestudeerden vaker in generieke banen terecht dan voorheen. Dit geldt ook voor HPO'ers. Een dergelijke trend duidt op een bredere inzetbaarheid van HBO-afgestudeerden op de arbeidsmarkt en daarmee op een toenemende flexibiliteit. Het aandeel generieke banen is bij HPO'ers echter relatief laag gebleven.

Figuur 6.7

In figuur 6.8 tot slot, is de mediaan²⁴ weergegeven van het bruto uurloon buiten het eigen vakdomein als percentage van het mediane bruto uurloon binnen het eigen vakdomein. Aanvankelijk verdienden HPO'ers die buiten hun vakdomein werkten vrijwel evenveel als HPO'ers die binnen hun vakdomein werkten. Tegenwoordig verdienen HPO'ers echter meer als ze werkzaam zijn binnen hun vakdomein dan wanneer ze werkzaam zijn buiten hun vakdomein (zie tabel 4.2 in hoofdstuk 4). Deze tendens gaat in tegen de trend die bij de overige HBO-

24. Een 'mediaan' geeft de 'middelste' waarde in een verdeling aan, dat wil zeggen dat de helft van de respondenten boven deze waarde scoort en de helft onder deze waarde.

afgestudeerden is te zien. Bij hen zijn de lonen buiten het eigen vakdomein juist toegenomen ten opzichte van de lonen binnen het eigen vakdomein.

Tabel 6.1

	HBO vt	HPO vt
1996	97,2	100,2
2000	96,5	90,7

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat de werkloosheid onder HPO-afgestudeerden min of meer gelijke tred houdt met de werkloosheid onder overige HBO-afgestudeerden (momenteel 3%). Over het algemeen hebben HPO-afgestudeerden minder vaak een vaste aanstelling in vergelijking met andere HBO-afgestudeerden. De laatste paar jaar hebben HPO'ers dit verschil echter ingelopen en hebben zij nu vrijwel even vaak een vaste aanstelling als andere HBO'ers (circa 70%). HPO-afgestudeerden beschikken over een betere aansluiting van werk naar opleidingsniveau en naar opleidingsrichting dan overige HBO-afgestudeerden. Na aanvankelijk minder te verdienen dan andere HBO'ers, verdienen HPO'ers de afgelopen jaren juist meer. In vergelijking met andere HBO'ers zijn HPO'ers weinig flexibel op de arbeidsmarkt. Zij kennen onder meer een geringe spreiding over andere beroepen en zijn minder vaak werkzaam buiten hun eigen vakdomein.

Referenties

Allen J.P., L.M. Smits (1999), *Na(ar) de lerarenopleiding. Onderwijsmonitor 1998*, Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

Linden A.S.R. van der, R.K.W. van der Velden, (1998), *Na de lerarenopleiding. Onderwijsmonitor 1997*, Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

ROA (1999), *De arbeidsmarkt naar opleiding en beroep tot 2004*, Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Maastricht.

Ramaekers G.W.M., P.W.L.J. van Eijs, (2001), *De arbeidsmarktpositie van afgestudeerden van het hoger beroepsonderwijs*, HBO-Monitor 2000, HBO-Raad, Den Haag.

Vaatstra H.F., K.H.M. Jacob-Tacke (2000), *Na de lerarenopleiding. Onderwijsmonitor 1999*, Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

Bijlage A.

Deelname en respons

Tabel A1
Overzicht dataverzameling

	HPO		ULO	
Aangeschreven	4746		310	
Onbestelbaar retour	204	(4%)	16	(5%)
Schriftelijke respons	1548	(33%)	45	(15%)
Telefonische respons	488	(10%)	29	(9%)
Geen contact tot stand gekomen	2355	(50%)	192	(62%)
Overig	151	(3%)	28	(9%)

Tabel A2
Ongewogen aantal respondenten HPO en ULO per cluster van vakken

	Ongewogen	Gewogen
Leraar basis-/speciaal onderwijs	1203	6459
Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	179	746
Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	243	1054
Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	76	414
Leraar VO taal (1e gr)	33	110
Leraar VO maatschappij (1e gr)	14	79
Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	82	505
Leraar VO exact (1e/2e gr)	144	453
Algemene beroepenvariant Onderwijs	64	367
Leraaropleiding taal	33	33
Leraaropleiding maatschappij	26	26
Leraaropleiding exact	15	15

Tabel A3

Ongewogen aantal respondenten HPO per vak

	Ongewogen	Gewogen
Leraar basis-/speciaal onderwijs	1203	6459
Duits (1e gr/2e gr)	20	84
Engels (1e gr/2e gr)	73	297
Frans (1e gr/2e gr)	42	155
Nederlands (1e/2e gr)	62	266
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	42	207
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	17	80
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	63	327
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	15	63
Omgangskunde (2e gr)	23	83
Pedagogiek (2e gr)	30	109
Techniek (2e gr)	22	82
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	23	80
Biologie (1e gr/2e gr)	39	128
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	20	69
Scheikunde (2e gr)	16	60
Wiskunde (1e/2e gr)	64	181
Handvaardigheid (2e gr)	23	145
Tekenen (2e gr)	40	232
Lichamelijke oefening (1e gr)	82	505
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	44	286
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	20	81

Bijlage B.

Tabel B1

Instroom Pabo / NLO

	PABO						NLO					
	1996 %	1997 %	1998 %	1999 %	2000 %	Totaal %	1996 %	1997 %	1998 %	1999 %	2000 %	Totaal %
HAVO	7	8	9	11	11	9	3	5	4	3	2	4
VWO	1	1	1	2	2	1	1	2	1	1	1	1
BOL landbouw	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	1	1
BOL techniek	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	2	1
BOL economie	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1
BOL gezondheidszorg	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1
BOL gedrag en maatschappij	8	8	10	11	14	10	1	2	1	1	1	1

Tabel B2

Hoogste vooropleiding van gediplomeerden

	1996 %	1997 %	1998 %	1999 %	2000 %	Totaal %
PABO						
HAVO	54	55	56	52	50	53
VWO	14	12	12	13	11	13
BOL / BBL / In-service	15	11	10	16	15	14
HBO	8	10	10	9	11	10
WO	2	5	6	4	7	5
Anders	6	7	7	6	5	6
NLO						
HAVO	36	42	44	45	44	42
VWO	16	17	18	16	16	17
BOL / BBL / In-service	23	18	16	16	16	18
HBO	16	15	13	13	16	15
WO	3	2	2	2	2	2
Anders	6	6	7	8	5	6
ULO						
VWO	-	-	-	85	88	86
HBO	-	-	-	9	7	8
Anders	-	-	-	6	5	6

Tabel B3
Belangrijkste informatiebron voor keuze lerarenopleiding

	HAVO			VWO		
	1999 %	2000 %	Totaal %	1999 %	2000 %	Totaal %
Begeleiding school	9	17	13	6	9	8
Open dagen bij vervolgopleidingen	54	39	46	43	50	47
Meeloopdagen bij vervolgopleidingen	16	17	17	22	17	19
Folders	10	14	12	14	15	14
Anders	11	12	11	16	9	12

Tabel B4
Overeenkomst verstrekte informatie van de opleiding met de praktijk

	1999 %	2000 %	Totaal %
<i>Informatie komt overeen</i>			
Inhoud van de studie	79	81	80
Manier waarop wordt lesgegeven	49	51	50
Moeilijkheidsgraad	59	54	57
Mogelijkheden voor beroep	88	90	88
<i>Informatie komt niet overeen</i>			
Inhoud van de studie	12	13	12
Manier waarop wordt lesgegeven	21	13	18
Moeilijkheidsgraad	23	21	22
Mogelijkheden voor beroep	4	2	3
<i>N.v.t., niet besproken</i>			
Inhoud van de studie	9	6	8
Manier waarop wordt lesgegeven	30	36	33
Moeilijkheidsgraad	18	24	21
Mogelijkheden voor beroep	8	8	8

Tabel B5

Oordeel over de aansluiting tussen de vooropleiding en de HPO-opleiding

% Goed/voldoende	1996 %	1997 %	1998 %	1999 %	2000 %	Totaal %
HAVO	79	87	75	78	75	79
VWO	94	91	90	86	77	87
BOL Landbouw	63	78	0	23	71	59
BOL Techniek	81	96	79	85	71	83
BOL Economie	59	38	63	48	59	55
BOL Gezondheidszorg	74	87	74	76	65	76
BOL Gedrag en Maatschappij	86	80	79	81	80	81

Tabel B6

Uitval uit het HPO en ULO

	1996 %	1997 %	1998 %	1999 %	2000 %	Totaal %
PABO	20	16	12	16	19	17
NLO	23	13	21	11	12	16
ULO	-	-	-	4	14	11

Tabel B7

Hulp bij studiekeuzebegeleiding tijdens vooropleiding

	Niet uitgevallen uit HPO-opleiding			Uitgevallen uit HPO-opleiding		
	1999 %	2000 %	Totaal %	1999 %	2000 %	Totaal %
<i>Voldoende tijd voor:</i>						
Studie- en beroepskeuze-begeleiding	64	65	65	53	59	56
<i>Voldoende informatie over:</i>						
Mogelijkheden van verschillende vakkenpakketten	69	70	70	67	72	70
Vervolgopleidingen	75	68	71	56	63	59
Inhoud van de lessen van de vervolgoepiding	51	47	49	64	51	57
Manier van lesgeven op de vervolgoepiding	54	57	56	64	59	61
Moeilijkheidsgraad van de vervolgoepiding	65	61	62	63	59	61
Beroepen die je met vervolgoepiding kunt uitoefenen	76	74	74	56	84	70
Kans op werk met vervolgoepiding	76	78	77	63	79	71
<i>Voldoende hulp bij:</i>						
keuze van vakkenpakket	64	63	63	63	58	60
Kiezen van vervolgoepiding	62	57	60	38	54	47

Tabel B8

Redenen uitval anderhalf jaar na begin met HPO en HBO opleiding

	HPO						Overig HBO					
	1996 %	1997 %	1998 %	1999 %	2000 %	Totaal	1996 %	1997 %	1998 %	1999 %	2000 %	Totaal
<i>Vooropleiding: HAVO / VWO</i>												
Onvoldoende gemotiveerd	34	36	40	41	29	36	45	41	35	37	42	39
Lessen niet interessant	26	27	26	33	31	29	44	26	29	28	37	32
Opleiding te moeilijk	10	11	8	13	6	10	27	24	19	22	29	24
Liever andere opleiding volgen	41	59	32	42	57	46	52	51	47	38	41	45
Andere reden	29	42	43	45	48	41	27	35	39	45	43	39
<i>Vooropleiding: BOL</i>												
Onvoldoende gemotiveerd	43	39	19	25	35	33	40	38	33	32	31	35
Lessen niet interessant	27	45	18	18	19	24	27	23	14	18	23	21
Opleiding te moeilijk	16	10	25	34	30	24	26	23	21	26	24	24
Liever andere opleiding volgen	20	39	14	0	33	21	22	30	23	0	24	20
Andere reden	39	51	59	42	31	42	34	30	42	44	41	38

Tabel B9

Potentiële weglek en instroom in HPO opleiding

	1997 abs.	1998 abs.	1999 abs.	2000 abs.	Totaal abs.
<i>Vooropleiding: HAVO</i>					
HPO opleiding op dit moment	4.427	4.655	4.049	4.076	17.207
Potentiële weglek in HPO opleiding	1.380	1.640	1.657	1.249	5.926
Potentiële instroom in HPO opleiding	1.163	955	890	948	3.956
<i>Vooropleiding: VWO</i>					
HPO opleiding op dit moment	901	488	553	655	2.597
Potentiële weglek in HPO opleiding	316	304	261	415	1.296
Potentiële instroom in HPO opleiding	352	285	262	295	1.194

Tabel B10

Gediplomeerde uitstroom uit het HPO en ULO

	1998 %	1999 %	2000 %
<i>PABO</i>			
Vrouw	87	87	86
Voltijd	72	70	67
Allochtoon	1	3	5
<i>NLO</i>			
Vrouw	64	65	63
Voltijd	61	66	66
Allochtoon	4	8	9
<i>ULO</i>			
Vrouw	60	68	65
Voltijd	97	91	100
Allochtoon	1	5	7

Bijlage C.

Opleidingenclassificaties hoger pedagogisch onderwijs

HBO Leraar basis-/speciaalonderwijs

Leraar basisonderwijs

HBO leraar vo taal 1-vak (2e gr.)

HBO Leraar VO Arabisch (2e gr.)

HBO Leraar VO Duits (2e gr.)

HBO Leraar VO Engels (2e gr.)

HBO Leraar VO Frans (2e gr.)

HBO Leraar VO Nederlands (2e gr.)

HBO Leraar VO Spaans (2e gr.)

HBO leraar vo maatschappij 1-vak (2e gr.)

HBO Leraar VO aardrijkskunde (2e gr.)

HBO Leraar VO algemene economie (2e gr.)

HBO Leraar VO bedrijfseconomie (2e gr.)

HBO Leraar VO geschiedenis (2e gr.)

HBO Leraar VO godsdienst (2e gr.)

HBO Leraar VO islam godsdienst (2e gr.)

HBO Leraar VO maatschappijleer (2e gr.)

HBO Leraar VO omgangskunde (2e gr.)

HBO Leraar VO pedagogiek (2e gr.)

HBO Leraar VO techniek (2e gr.)

HBO Leraar VO verzorging/gezondheidskunde (2e gr.)

HBO Leraar VO verzorging/huishoudkunde (2e gr.)

HBO leraar vo expressie 1-vak (2e gr.)

HBO Leraar VO handvaardigheid (2e gr.)

HBO Leraar VO tekenen (2e gr.)

HBO Leraar VO textiele werkvormen (2e gr.)

HBO leraar vo taal (1e gr.)

HBO Leraar VO Arabisch (1e gr.)

HBO Leraar VO Duits (1e gr.)

HBO Leraar VO Engels (1e gr.)

HBO Leraar VO Frans (1e gr.)

HBO Leraar VO Nederlands (1e gr.)

HBO leraar vo maatschappij (1e gr.)

HBO Leraar VO aardrijkskunde (1e gr.)

HBO Leraar VO algemene economie (1e gr.)

HBO Leraar VO bedrijfseconomie (1e gr.)

HBO Leraar VO geschiedenis (1e gr.)

HBO Leraar VO godsdienst (1e gr.)
HBO Leraar VO maatschappijleer (1e gr.)

HBO leraar lichamelijke oefening (1e gr.)

HBO leraar vo exact (1e/2e gr.)

HBO leraar vo exact (2e gr.)
HBO Leraar VO biologie (2e gr.)
HBO Leraar VO natuurkunde (2e gr.)
HBO Leraar VO scheikunde (2e gr.)
HBO Leraar VO wiskunde (2e gr.)
HBO Bedrijfswiskunde (2e gr.)
HBO leraar vo exact (1e gr.)
HBO Leraar VO biologie (1e gr.)
HBO Leraar VO natuurkunde (1e gr.)
HBO Leraar VO wiskunde (1e gr.)

HBO algemene beroepvariant Onderwijs

HBO Algemene beroepvariant Hogere kaderopleiding pedagogie
HBO Algemene beroepvariant Godsdienst (2e gr.)

Statistisch supplement

Deel A

Tabellen per opleidingscluster

Inhoudsopgave

Bladzijde

Tabel C1	Gediplomeerde uitstroom verbijzonderd naar geslacht, onderwijsvorm en etniciteit	63
Tabel C2	Hoogste vooropleiding van afgestudeerden	64
Tabel C3	Maatschappelijke positie van afgestudeerden	65
Tabel C4	Doorstroom van afgestudeerden naar een vervolgopleiding	65
Tabel C5	Oordeel over aansluiting tussen HPO-opleiding en de vervolgopleiding	66
Tabel C6	Zoeken naar betaald werk	67
Tabel C7	Zoeken naar betaald werk binnen en/of buiten het door de overheid bekostigde onderwijs	68
Tabel C8	Gewerkt in het door de overheid bekostigde onderwijs	69
Tabel C9	Werkloosheid onder afgestudeerden	70
Tabel C10	Werkzaam binnen het onderwijs	70
Tabel C11a	Belangrijke aspecten van werk	71
Tabel C11b	Belangrijke aspecten van werk	72
Tabel C12	Wijze waarop afgestudeerden aan hun baan zijn gekomen	73
Tabel C13	Dienstverband van werkenden	74
Tabel C14	Aanstelling	75
Tabel C15	Nevenfuncties	76
Tabel C16	Aantal arbeidsuren van werkenden	77
Tabel C17	Inkomen van werkenden (bruto, afgerond op tientallen gulden respectievelijk dubbeltjes)	78
Tabel C18	Niveau en richting huidige functie door werkgever	79
Tabel C19	Percentage met een baan waarvoor werkervaring werd vereist door de werkgever	79
Tabel C20	Algemeen oordeel over de aansluiting van de hoofdfunctie op de opleiding	80

Tabel C1

Gediplomeerde uitstroom uit het HPO verbijzonderd naar geslacht, onderwijsvorm en etniciteit

Cluster	Geslacht		Onderwijsvorm		Etniciteit	
	man %	vrouw %	voltijd %	deeltijd %	alloch. %	autoch. %
PABO						
NLO						
	14	86	67	33	5	95
Leraar basis-/speciaal onderwijs	17	83	73	27	14	86
Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	42	58	69	31	10	90
Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	16	84	89	11	8	92
Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	36	64	0	100	3	97
Leraar VO taal (1e gr)	68	32	0	100	0	100
Leraar VO maatschappij (1e gr)	59	41	100	0	7	93
Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	58	42	64	36	9	91
Leraar VO exact (1e/2e gr)	21	79	9	91	1	99
Algemene beroepenvariant Onderwijs	37	63	66	34	9	91
NLO totaal	27	73	100	0	0	100
ULO						
Leraaropleiding taal	38	62	100	0	12	88
Leraaropleiding maatschappij	47	53	100	0	13	87
Leraaropleiding exact	35	65	100	0	7	93
ULO totaal						

Tabel C2

Hoogste voorbereiding van afgestudeerde HPO-ers

Cluster		HAVO	VWO	BOL/BBL/ in-service	HBO	WO	andere voorbereiding
		%	%	%	%	%	%
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	50	11	15	11	7	5
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	60	15	11	8	5	2
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	45	14	19	16	2	6
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	45	7	35	8	0	5
	Leraar VO taal (1e gr)	9	27	3	39	9	12
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	18	10	0	72	0	0
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	61	28	10	1	0	0
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	31	24	6	27	4	8
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	18	5	30	36	1	10
NLO totaal		44	16	16	16	2	5
ULO	Leraaropleiding taal	0	85	0	9	0	6
	Leraaropleiding maatschappij	0	88	0	8	0	4
	Leraaropleiding exact	0	93	0	0	0	7
ULO totaal		0	88	0	7	0	5

Tabel C3
Maatschappelijke positie van afgestudeerden*

Cluster		Betaald werk %	Student %	Werkloos %	Anders %
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	92	4	2	2
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	91	7	1	1
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	85	10	3	2
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	75	14	7	4
	Leraar VO taal (1e gr)	94	0	3	3
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	100	0	0	0
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	81	16	2	2
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	93	5	2	1
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	86	5	2	6
NLO totaal		86	9	3	2
ULO	Leraaropleiding taal	94	0	3	3
	Leraaropleiding maatschappij	85	0	12	4
	Leraaropleiding exact	100	0	0	0
ULO totaal		92	0	6	3

* Onder maatschappelijke positie wordt hier de belangrijkste bezigheid van de respondent verstaan

Tabel C4
Doorstroom van afgestudeerden HPO-ers naar een vervolgopleiding

Cluster		Doorstroom vervolgopleiding waarvan:		
		ja %	HBO %	WO %
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	20	70	27
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	27	63	35
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	31	45	53
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	34	82	18
	Leraar VO taal (1e gr)	16	0	100
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	24	0	100
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	22	45	55
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	30	72	23
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	41	39	49
NLO totaal		29	54	43
ULO	Leraaropleiding taal	21	0	83
	Leraaropleiding maatschappij	23	0	67
	Leraaropleiding exact	20	0	67
ULO totaal		22	0	73

Tabel C5

Oordeel over aansluiting tussen HPO-opleiding en de vervolgoopleiding

Cluster		Goed %	Voldoende %	Matig %	Slecht %
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	46	34	13	7
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	59	24	10	7
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	44	34	16	6
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	43	32	21	4
	Leraar VO taal (1e gr)	40	40	0	20
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	76	24	0	0
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	40	47	0	12
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	40	37	18	5
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	63	32	3	3
NLO totaal		49	33	12	6

Tabel C6
Zoeken naar betaald werk

Cluster		Actief zoeken tijdens of na opleiding		Waarvan begonnen met zoeken		
		Ja	Voor	Meteen na	Na	
		%	afstuderen %	afstuderen %	afstuderen %	
PABO NLO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	65	62	30	7	
	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	65	73	18	9	
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	55	68	22	10	
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	64	51	31	18	
	Leraar VO taal (1e gr)	41	92	8	0	
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	28	71	29	0	
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	63	72	25	4	
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	53	79	12	9	
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	38	46	32	22	
NLO totaal ULO	Leraaropleiding taal	56	68	22	10	
	Leraaropleiding maatschappij	64	71	19	10	
	Leraaropleiding exact	77	89	11	0	
ULO totaal		87	77	15	8	
		73	79	15	6	

Tabel C7

Zoeken naar betaald werk binnen en/of buiten het door de overheid bekostigde onderwijs

Cluster		Binnen %	Buiten %	Binnen & buiten %
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	79		
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	72	2	18
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	65	3	25
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	69	5	30
	Leraar VO taal (1e gr)	33	2	29
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	75	6	61
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	61	11	14
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	71	4	35
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	36	9	21
NLO totaal		65	28	36
ULO	Leraaropleiding taal	62	6	29
	Leraaropleiding maatschappij	40	19	19
	Leraaropleiding exact	75	20	40
ULO totaal		57	8	17
			17	26

Tabel C8

Gewerkt in het door de overheid bekostigde onderwijs

Cluster		Ja, niet als invalskracht %	Ja, uitsluitend als invalskracht %	Ja, wel en niet als invalskracht %	Nee %
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	26	17	38	19
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	33	8	20	40
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	28	10	21	41
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	18	18	23	41
	Leraar VO taal (1e gr)	48	7	34	10
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	89	0	0	11
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	27	24	20	28
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	42	5	19	34
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	23	9	7	62
NLO totaal		31	11	20	38
ULO	Leraaropleiding taal	39	6	39	15
	Leraaropleiding maatschappij	42	15	27	15
	Leraaropleiding exact	53	7	27	13
ULO totaal		43	9	32	15

Tabel C9
Werkloosheid onder afgestudeerden

Cluster		Beroepsbevolking: aanbieden op de arbeidsmarkt %	Waarvan: werkloze beroepsbevolking %
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	93	2
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	86	4
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	83	3
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	72	10
	Leraar VO taal (1e gr)	100	11
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	100	0
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	85	2
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	90	2
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	89	4
NLO totaal		85	4
ULO	Leraaropleiding taal	97	3
	Leraaropleiding maatschappij	84	10
	Leraaropleiding exact	100	0
ULO totaal		93	5

Tabel C10
Werkzaam binnen het onderwijs

Cluster		%
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	90
HPO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	63
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	61
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	58
	Leraar VO taal (1e gr)	84
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	95
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	71
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	72
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	22
NLO totaal		62
ULO	Leraaropleiding taal	61
	Leraaropleiding maatschappij	68
	Leraaropleiding exact	73
ULO totaal		66

Tabel C11a

Belangrijke aspecten van werk naar werkende HPO-ers en afgestudeerden van de Universitaire lerarenopleiding

Cluster % (zeer) belangrijk	Zelf-standig-heid	Afwis-seling	Hoog inkomen	Verant-woordelij-heid	Crea-tiviteit	Uit-daging	Maat-schap-lijk nut	Omgang met collega's	Combi-neren van werk-privé	Ontwik-keling van expertise	Erken-ning van anderen	Overige arbeids-voor-waarden	Vaste baan
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
PABO													
Leraar basis-/specialonderwijs	88	90	48	88	85	93	89	90	76	77	77	-	86
Werkend binnen onderwijs	87	90	50	90	85	92	90	91	76	76	77	-	86
Werkend buiten onderwijs	90	90	30	73	82	97	83	82	73	83	73	-	87
NLO Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	88	91	58	86	67	89	73	91	71	79	82	-	81
Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	88	94	53	87	80	91	82	86	68	66	72	-	81
Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	97	90	48	75	96	84	76	80	65	65	83	-	78
Leraar VO taal (1e gr)	88	75	56	81	75	88	80	81	81	94	75	-	75
Leraar VO maatschappij (1e gr)	100	83	26	95	95	74	83	95	46	58	62	-	100
Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	84	77	59	83	79	88	79	77	59	65	69	-	77
Leraar VO exact (1e/2e gr)	90	91	57	85	69	87	74	83	71	77	75	-	85
Algemene beroepenvariant Onderwijs	81	82	59	93	72	87	94	96	79	84	79	-	65
NLO totaal	89	88	54	85	77	88	79	85	68	72	76	-	80
Werkend binnen onderwijs	90	86	57	88	80	88	86	88	70	70	76	-	87
Werkend buiten onderwijs	88	92	51	82	73	88	68	81	65	75	76	-	69
ULO Leraaropl. taal	89	100	50	94	72	94	89	100	61	83	78	67	82
Leraaropl. maatschappij	91	100	55	82	55	64	73	91	55	73	91	64	64
Leraaropl. exact	100	80	50	80	60	70	70	80	60	70	60	60	90
ULO totaal	92	95	51	87	64	79	79	92	59	77	77	64	79
Werkend binnen onderwijs	89	93	50	82	57	75	86	89	64	68	75	54	74
Werkend buiten onderwijs	100	100	55	100	82	91	64	100	45	100	82	91	91

- Niet gevraagd voor PABO en NLO

Tabel C11b

Belangrijke aspecten van werk naar werkende HPO-ers en afgestudeerden van de Universitaire lerarenopleiding

Cluster%(zeer) belangrijk, maar/helemaal) niet van toepassing in huidige werk	Zelf- standig- heid	Afwis- seling	Hoog inkomen	Verant- woord- elijkheid	Crea- tiviteit	Uit- da- ging	Maat- schap- pelijk nut	Om- gang met col- lega's	Com- bineren van werk- privé	Ontwik- keling van expertise	Erken- ning van anderen	Overige van arbeids- voor- waarden	Vaste baan
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
PABO Leraar basis-/speciaal onderwijs	2	3	14	1	3	2	4	3	7	9	7	-	20
Werkend binnen onderwijs	1	1	14	0	2	2	1	2	5	8	6	-	19
Werkend buiten onderwijs	7	17	14	6	9	10	26	12	27	21	9	-	23
NLO Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	2	3	11	0	7	8	2	3	3	7	1	-	24
Leraar VO maatschappij 1- vak (2e gr)	5	6	17	3	4	6	6	5	5	9	2	-	16
Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	5	8	18	1	13	6	4	0	1	4	7	-	24
Leraar VO taal (1e gr)	6	12	25	0	12	19	12	6	12	6	25	-	0
Leraar VO maatschappij (1e gr)	0	0	0	0	2	0	2	0	15	0	5	-	0
Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	0	7	6	0	2	6	2	8	2	11	12	-	14
Leraar VO exact (1e/2e gr)	2	10	14	5	3	7	4	5	8	16	7	-	15
Algemene beroepenvariant Onderwijs	12	0	19	7	0	16	0	6	11	15	7	-	10
NLO totaal	4	6	14	2	5	8	4	4	6	9	6	-	17
Werkend binnen onderwijs	2	4	15	0	2	2	2	3	6	7	5	-	18
Werkend buiten onderwijs	7	9	14	5	10	16	6	7	5	13	6	-	15
ULO Leraarop. taal	0	6	11	0	0	11	6	0	11	11	6	-	39
Leraarop. maatschappij	0	9	36	0	0	9	9	0	0	0	18	33	18
Leraarop. exact	0	0	50	0	0	20	20	0	10	0	0	30	0
ULO totaal	0	5	28	0	0	13	10	0	8	5	8	26	23
Werkend binnen onderwijs	0	7	32	0	0	11	11	0	4	7	11	21	14
Werkend buiten onderwijs	0	0	18	0	0	18	9	0	18	0	0	36	45

- Niet gevraagd voor Pabo en NLO

Tabel C12

Wijze waarop HPO-ers en afgestudeerden van de Universitaire lerarenopleiding aan hun baan zijn gekomen

Cluster	arbeids- bureau	uitzend- bureau	reactie advertentie	open sollicitatie	stage	docent/ vereniging afge- studeerden e.d.	eerder werk/ interne vacature	familie/ vrienden/ kennissen	overig
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
PABO	2	2	19	21	19	3	7	12	15
Leraar basis-/speciaal onderwijs									
Werkend binnen onderwijs	3	1	17	21	21	3	6	12	16
Werkend buiten onderwijs	1	10	32	21	3	2	15	10	5
NLO	2	15	34	15	14	1	3	8	7
Leraar VO taal 1-vak (2e gr)									
Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	4	10	34	13	12	3	4	10	10
Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	4	23	23	15	8	0	2	12	12
Leraar VO taal (1e gr)	4	0	44	28	8	0	0	8	8
Leraar VO maatschappij (1e gr)	10	3	38	18	0	20	0	0	10
Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	2	14	31	11	11	3	3	20	5
Leraar VO exact (1e/2e gr)	4	8	37	16	9	2	4	11	9
Algemene beroepenvariant Onderwijs	0	0	38	32	6	0	2	13	10
NLO totaal	3	11	34	16	10	2	3	11	9
Werkend binnen onderwijs									
Werkend buiten onderwijs	2	24	42	16	14	3	2	8	8
ULO	4	4	22	17	6	0	4	17	8
Leraaroprl. taal									
Leraaroprl. maatschappij	11	5	25	18	0	4	4	11	32
Leraaroprl. exact	0	0	42	16	5	5	11	0	5
ULO									
Leraaroprl. exact	0	0	60	13	7	7	0	13	0
totaal									
Werkend binnen onderwijs	5	3	39	16	3	5	5	8	16
Werkend buiten onderwijs	7	5	37	17	5	7	2	5	15
Werkend buiten onderwijs	0	0	43	14	0	0	10	14	19

Tabel C13

Dienstverband van werkende HPO-ers en afgestudeerden van de Universitaire lerarenopleiding

Cluster	Werk via uitzend- bureau %	Loondienst bij werkgever %	Oproepkracht %	anders %
PABO Leraar basis-/speciaal onderwijs	1	88	2	9
Werkend binnen onderwijs	0	89	2	9
Werkend buiten onderwijs	6	77	6	10
NLO Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	8	92	0	1
Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	5	90	0	6
Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	16	67	4	13
Leraar VO taal (1e gr)	0	96	0	4
Leraar VO maatschappij (1e gr)	0	100	0	0
Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	8	85	3	4
Leraar VO exact (1e/2e gr)	3	96	0	1
Algemene beroepensvariant Onderwijs	0	95	0	5
NLO totaal	6	89	1	4
Werkend binnen onderwijs	1	96	1	3
Werkend buiten onderwijs	14	79	1	6
ULO Leraaropleiding taal	7	86	0	7
Leraaropleiding maatschappij	0	100	0	0
Leraaropleiding exact	0	100	0	0
ULO totaal	3	94	0	3
Werkend binnen onderwijs	5	95	0	0
Werkend buiten onderwijs	0	90	0	10

Tabel C14
Aanstelling

Cluster	Tijdelijk zonder uitzicht op vast %	Tijdelijk met uitzicht op vast %	Vast %
PABO Leraar basis-/speciaal onderwijs	8	22	69
Werkend binnen onderwijs	8	22	70
Werkend buiten onderwijs	9	24	67
NLO Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	7	31	62
Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	7	24	68
Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	10	20	69
Leraar VO taal (1e gr)	4	0	96
Leraar VO maatschappij (1e gr)	0	0	100
Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	3	22	75
Leraar VO exact (1e/2e gr)	4	17	78
Algemene beroepenvariant Onderwijs	4	6	90
NLO totaal	6	21	73
Werkend binnen onderwijs	3	20	77
Werkend buiten onderwijs	11	22	67
ULO Leraaropleiding taal	15	27	58
Leraaropleiding maatschappij	16	26	58
Leraaropleiding exact	7	20	73
ULO totaal	13	25	62
Werkend binnen onderwijs	10	20	71
Werkend buiten onderwijs	21	37	42

Tabel C15
Nevenfuncties

Cluster			%
HPO	Werkend binnen het onderwijs	Leraar basis-/speciaal onderwijs	7
	Werkend buiten het onderwijs		19
NLO	Werkend binnen het onderwijs	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	16
		Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	18
		Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	25
		Leraar VO taal (1e gr)	10
		Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	38
		Leraar VO exact (1e/2e gr)	12
		NLO totaal	19
	Werkend buiten het onderwijs		13
ULO	Werkend binnen het onderwijs	Leraaropleiding taal	18
		Leraaropleiding maatschappij	15
		Leraaropleiding exact	9
		ULO totaal	15
	Werkend buiten het onderwijs		19

Tabel C16

Aantal arbeidsuren van werkenden

Cluster		Hoofdfunctie (excl. nevenfunctie) mediaan	Totaal (incl. nevenfunctie) mediaan	Meer dan 32 uur (excl. nevenfunctie) %
PABO	Werkend binnen het onderwijs			
	Leraar basis-/speciaal onderwijs	36	37	73
	Werkend buiten het onderwijs	36	36	57
NLO	Werkend binnen het onderwijs			
	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	29	31	43
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	29	32	39
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	22	27	10
	Leraar VO taal (1e gr)	30	35	48
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	38	38	73
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	34	37	55
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	36	36	59
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	33	33	56
	NLO totaal	30	23	45
	Werkend buiten het onderwijs	36	36	60
ULO	Werkend binnen het onderwijs			
	Leraaropleiding taal	37	38	65
	Leraaropleiding maatschappij	34	32	46
	Leraaropleiding exact	31	31	36
	ULO totaal	34	34	51
	Werkend buiten het onderwijs	36	36	62

Tabel C17

Inkomen van werkende (bruto, afgerond op tientallen guldens respectievelijk dubbeltjes)

Cluster		Hoofdfunctie (excl. neven-functies)		Totaal (incl. neven-functies)	
		maandloon/ mediaan	uurloon/ mediaan	maandloon/ mediaan	uurloon/ mediaan
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	4089	25,96	4100	26,01
	Werkend binnen onderwijs	4100	26,08	4100	26,08
	Werkend buiten onderwijs	3000	23,48	3000	23,89
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	3750	26,72	3800	26,54
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	4000	28,54	4200	27,94
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	3000	27,04	3150	26,92
	Leraar VO taal (1e gr)	4550	34,14	4600	32,85
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	6000	36,44	6000	36,44
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	4000	28,85	4300	27,21
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	4100	27,33	4200	27,49
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	4000	32,78	4362	30,76
	NLO totaal	3900	27,94	4098	27,71
	Werkend binnen onderwijs	4200	30,24	4300	29,94
	Werkend buiten onderwijs	3500	23,24	3520	23,08
ULO	Leraaropleiding taal	4100	27,15	4202	26,74
	Leraaropleiding maatschappij	3939	28,57	3981	28,49
	Leraaropleiding exact	3900	28,62	3900	28,62
	ULO totaal	4000	27,40	4064	27,33
	Werkend binnen onderwijs	4000	27,40	4100	27,55
	Werkend buiten onderwijs	3892	28,14	4020	24,52

Tabel C18

Niveau en richting huidige functie door werkgever

Cluster	Minimaal eigen niveau %	Eigen/verwante richting %
PABO Leraar basis-/speciaal onderwijs	92	94
Werkend binnen onderwijs	96	98
Werkend buiten onderwijs	55	58
NLO Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	84	68
Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	81	76
Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	69	66
Leraar VO taal (1e gr)	96	96
Leraar VO maatschappij (1e gr)	86	97
Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	85	83
Leraar VO exact (1e/2e gr)	90	83
Algemene beroepenvariant Onderwijs	69	82
NLO totaal	82	77
Werkend binnen onderwijs	96	98
Werkend buiten onderwijs	57	43
ULO Leraaropleiding taal	64	75
Leraaropleiding maatschappij	68	89
Leraaropleiding exact	80	93
ULO totaal	69	84
Werkend binnen onderwijs	71	100
Werkend buiten onderwijs	67	52

Tabel C19

Percentage met een baan waarvoor werkervaring werd vereist door de werkgever

Cluster	%
PABO Leraar basis-/speciaal onderwijs	19
Werkend binnen onderwijs	15
Werkend buiten onderwijs	52
NLO Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	24
Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	31
Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	28
Leraar VO taal (1e gr)	44
Leraar VO maatschappij (1e gr)	59
Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	34
Leraar VO exact (1e/2e gr)	21
Algemene beroepenvariant Onderwijs	63
NLO totaal	33
Werkend binnen onderwijs	26
Werkend buiten onderwijs	42
ULO Leraaropleiding taal	25
Leraaropleiding maatschappij	42
Leraaropleiding exact	13
ULO totaal	27
Werkend binnen onderwijs	22
Werkend buiten onderwijs	38

Tabel C20

Algemeen oordeel over de aansluiting van de hoofdfunctie op de opleiding

Cluster		Goed of voldoende %	Matig of slecht %
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	90	10
	Werkend binnen onderwijs	92	8
	Werkend buiten onderwijs	65	35
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	74	26
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	76	24
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	71	29
	Leraar VO taal (1e gr)	83	17
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	81	19
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	89	11
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	78	22
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	78	22
	NLO totaal	78	22
	Werkend binnen onderwijs	91	9
	Werkend buiten onderwijs	55	45
ULO	Leraaropleiding taal	74	26
	Leraaropleiding maatschappij	84	16
	Leraaropleiding exact	73	27
	ULO totaal	77	23
	Werkend binnen onderwijs	85	15
	Werkend buiten onderwijs	60	40

Deel B
Tabellen per vak

Inhoudsopgave

Bladzijde

Tabel V1	Gediplomeerde uitstroom verbijzonderd naar geslacht, onderwijsvorm en etniciteit	85
Tabel V2	Hoogste vooropleiding van afgestudeerden	86
Tabel V3	Maatschappelijke positie van afgestudeerden	87
Tabel V4	Doorstroom van afgestudeerden naar een vervolgopleiding	88
Tabel V5	Oordeel over aansluiting tussen HPO-opleiding en de vervolgopleiding	89
Tabel V6	Zoeken naar betaald werk	90
Tabel V7	Zoeken naar betaald werk binnen en/of buiten het door de overheid bekostigde onderwijs	91
Tabel V8	Gewerkt in het door de overheid bekostigde onderwijs	92
Tabel V9	Werkloosheid onder afgestudeerden	93
Tabel V10	Werkzaam binnen het onderwijs	94
Tabel V11a	Belangrijke aspecten van werk	95
Tabel V11b	Belangrijke aspecten van werk	96
Tabel V12	Wijze waarop afgestudeerden aan hun baan zijn gekomen	97
Tabel V13	Dienstverband van werkenden	98
Tabel V14	Aanstelling	99
Tabel V15	Nevenfuncties	100
Tabel V16	Aantal arbeidsuren van werkenden	101
Tabel V17	Inkomen van werkenden (bruto, afgerond op tientallen guldens respectievelijk dubbeltjes)	102
Tabel V18	Niveau en richting huidige functie door werkgever	103
Tabel V19	Percentage met een baan waarvoor werkervaring werd vereist door de werkgever	104
Tabel V20	Algemeen oordeel over de aansluiting van de hoofdfunctie op de opleiding	105

Tabel V1

Gediplomeerde uitstroom uit het HPO verbijzonderd naar geslacht, onderwijsvorm en etniciteit

Vakken	Geslacht		Onderwijsvorm		Etniciteit	
	Man %	Vrouw %	Voltijd %	Deeltijd %	Alloch. %	Autoch. %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	14	86	67	33	5	95
Duits (1e gr/2e gr)	18	82	40	60	9	91
Engels (1e gr/2e gr)	27	73	72	28	13	87
Frans (1e gr/2e gr)	10	90	61	39	14	86
Nederlands (1e/2e gr)	18	82	68	32	5	95
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	50	50	93	7	10	90
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	83	17	52	48	10	90
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	49	51	86	14	5	95
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	39	61	75	25	25	75
Omgangskunde (2e gr)	14	86	32	68	8	92
Pedagogiek (2e gr)	8	92	34	66	9	91
Techniek (2e gr)	67	33	38	62	0	100
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	8	92	26	74	4	96
Biologie (1e gr/2e gr)	56	44	76	24	8	92
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	78	22	76	24	16	84
Scheikunde (2e gr)	64	36	72	28	0	100
Wiskunde (1e/2e gr)	49	51	52	48	11	89
Handvaardigheid (2e gr)	5	95	93	7	14	86
Tekenen (2e gr)	26	74	89	11	4	96
Lichamelijke oefening (1e gr)	59	41	100	0	7	93
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	17	83	12	88	2	98
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	33	67	0	100	0	100

Tabel V2
Hoogste vooropleiding van afgestudeerde HPO-ers

Vakken	HAVO %	VWO %	BOL/BBL/ in-service %	HBO %	WO %	Andere vooropl. %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	50	11	15	11	7	5
Duits (1e gr/2e gr)	46	12	4	20	17	0
Engels (1e gr/2e gr)	65	12	7	12	1	3
Frans (1e gr/2e gr)	46	27	13	5	7	2
Nederlands (1e/2e gr)	48	20	14	9	4	5
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	49	23	9	10	4	5
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	41	0	26	22	4	7
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	68	12	3	10	1	5
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	25	22	43	5	0	5
Omgangskunde (2e gr)	10	10	18	44	0	18
Pedagogiek (2e gr)	37	11	14	38	0	0
Techniek (2e gr)	41	0	32	23	4	0
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	16	14	35	23	0	12
Biologie (1e gr/2e gr)	35	18	8	25	0	15
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	29	26	8	37	0	0
Scheikunde (2e gr)	47	12	12	23	5	0
Wiskunde (1e/2e gr)	25	32	3	25	8	8
Handvaardigheid (2e gr)	48	9	25	15	0	4
Tekenen (2e gr)	45	7	39	4	0	5
Lichamelijke oefening (1e gr)	61	28	10	1	0	0
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	22	5	33	39	2	0
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	4	4	20	24	0	47

Tabel V3*

Maatschappelijke positie van afgestudeerden

Vakken	Betaald werk %	Student %	Werkloos %	Anders %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	92	4	2	2
Duits (1e gr/2e gr)	96	0	4	0
Engels (1e gr/2e gr)	92	8	0	0
Frans (1 ^e gr/2e gr)	91	4	2	2
Nederlands (1e/2e gr)	91	7	0	3
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	87	10	3	0
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	87	7	7	0
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	77	19	3	1
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	83	17	0	0
Omgangskunde (2e gr)	88	0	0	12
Pedagogiek (2e gr)	95	5	0	0
Techniek (2e gr)	89	7	0	4
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	100	0	0	0
Biologie (1e gr/2e gr)	91	7	2	0
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	97	3	0	0
Scheikunde (2e gr)	76	14	10	0
Wiskunde (1e/2e gr)	97	1	0	2
Handvaardigheid (2e gr)	77	16	8	0
Tekenen (2e gr)	72	15	8	5
Lichamelijke oefening (1e gr)	81	16	2	2
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	94	3	3	0
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	61	12	0	27

* Onder maatschappelijke positie wordt hier de belangrijkste bezigheid van de respondent verstaan

Tabel V4

Doorstroom van afgestudeerden HPO-ers naar een vervolgopleiding

Vakken	Doorstroom vervolgopleiding	Waarvan:	
	Ja %	HBO %	WO %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	20	70	27
Duits (1e gr/2e gr)	11	0	100
Engels (1e gr/2e gr)	32	42	58
Frans (1e gr/2e gr)	18	86	14
Nederlands (1e/2e gr)	25	62	32
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	31	42	50
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	17	23	77
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	35	20	80
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	53	16	84
Omgangskunde (2e gr)	10	0	0
Pedagogiek (2e gr)	42	67	33
Techniek (2e gr)	7	100	0
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	26	100	0
Biologie (1e gr/2e gr)	22	75	25
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	58	72	13
Scheikunde (2e gr)	46	48	52
Wiskunde (1e/2e gr)	21	92	8
Handvaardigheid (2e gr)	34	79	21
Tekenen (2e gr)	36	82	18
Lichamelijke oefening (1e gr)	22	45	55
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	39	20	64
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	50	92	8

Tabel V5

Oordeel over aansluiting tussen HPO-opleiding en de vervolgopleiding

Vakken	Goed %	Voldoende %	Matig %	Slecht %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	46	34	13	7
Duits (1e gr/2e gr)	35	65	0	0
Engels (1e gr/2e gr)	55	20	14	11
Frans (1e gr/2e gr)	74	26	0	0
Nederlands (1e/2e gr)	52	24	11	12
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	40	44	16	0
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	38	0	62	0
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	37	29	19	14
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	78	22	0	0
Omgangskunde (2e gr)	62	38	0	0
Pedagogiek (2e gr)	57	43	0	0
Techniek (2e gr)	100	0	0	0
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	32	26	26	16
Biologie (1e gr/2e gr)	50	42	8	0
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	42	58	0	0
Scheikunde (2e gr)	22	18	52	8
Wiskunde (1e/2e gr)	38	27	22	14
Handvaardigheid (2e gr)	59	7	26	7
Tekenen (2e gr)	37	43	20	0
Lichamelijke oefening (1e gr)	40	47	0	12
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	49	43	3	4
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	100	0	0	0

Tabel V6
Zoeken naar betaald werk

Vakken	Actief zoeken tijdens of na opleiding	Waarvan begonnen met zoeken		
	Ja %	Voor afstuderen %	Meteen na afstuderen %	Na afstuderen %
Leraar basis/speciaal onderwijs	65	62	30	7
Duits (1e gr/2e gr)	75	72	7	21
Engels (1e gr/2e gr)	57	82	11	7
Frans (1e gr/2e gr)	78	72	21	7
Nederlands (1e/2e gr)	56	71	23	5
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	62	69	31	0
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	52	85	15	0
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	54	64	32	3
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	49	75	0	25
Omgangskunde (2e gr)	49	27	33	39
Pedagogiek (2e gr)	49	78	6	16
Techniek (2e gr)	35	62	19	19
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	65	79	7	14
Biologie (1e gr/2e gr)	57	73	12	14
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	58	88	12	0
Scheikunde (2e gr)	54	59	23	19
Wiskunde (1e/2e gr)	50	86	9	6
Handvaardigheid (2e gr)	66	10	65	24
Tekenen (2e gr)	62	77	5	18
Lichamelijke oefening (1e gr)	63	72	25	4
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	42	46	38	17
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	24	50	0	50

Tabel V7

Zoeken naar betaald werk binnen en/of buiten het door de overheid bekostigde onderwijs

Vakken	Binnen %	Buiten %	Binnen&buiten %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	79	2	18
Duits (1e gr/2e gr)	69	0	31
Engels (1e gr/2e gr)	63	6	31
Frans (1e gr/2e gr)	57	7	36
Nederlands (1e/2e gr)	79	0	21
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	66	0	34
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	65	0	35
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	64	5	30
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	26	16	58
Omgangskunde (2e gr)	63	0	37
Pedagogiek (2e gr)	58	12	30
Techniek (2e gr)	65	14	22
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	68	12	20
Biologie (1e gr/2e gr)	83	3	14
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	69	16	15
Scheikunde (2e gr)	25	23	52
Wiskunde (1e/2e gr)	74	9	17
Handvaardigheid (2e gr)	92	4	4
Tekenen (2e gr)	56	2	43
Lichamelijke oefening (1e gr)	61	4	35
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	36	28	36

Tabel V8
Gewerkt in het door de overheid bekostigde onderwijs

Vakken	Ja, niet als invalskracht %	Ja, uitsluitend als invalskracht %	Ja, wel en niet als invalskracht %	Nee %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	26	17	38	19
Duits (1e gr/2e gr)	33	5	44	18
Engels (1e gr/2e gr)	39	9	20	32
Frans (1e gr/2e gr)	29	10	23	37
Nederlands (1e/2e gr)	38	2	18	42
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	28	10	29	33
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	41	7	27	25
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	22	9	13	56
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	38	0	6	56
Omgangskunde (2e gr)	30	18	13	39
Pedagogiek (2e gr)	29	11	26	34
Techniek (2e gr)	43	0	31	26
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	58	5	20	17
Biologie (1e gr/2e gr)	39	9	33	18
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	55	0	14	31
Scheikunde (2e gr)	16	4	12	68
Wiskunde (1e/2e gr)	46	4	13	37
Handvaardigheid (2e gr)	27	19	12	41
Tekenen (2e gr)	14	19	30	36
Lichamelijke oefening (1e gr)	27	24	20	28
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	26	10	6	59
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	0	0	14	86

Tabel V9
Werkloosheid onder afgestudeerden

Vakken	Beroepsbevolking:	Waarvan:
	aanbieden op arbeidsmarkt %	werkloze beroepsbevolking %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	93	2
Duits (1e gr/2e gr)	90	5
Engels (1e gr/2e gr)	84	0
Frans (1e gr/2e gr)	95	5
Nederlands (1e/2e gr)	89	8
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	92	0
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	93	7
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	74	7
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	80	0
Omgangskunde (2e gr)	92	0
Pedagogiek (2e gr)	77	4
Techniek (2e gr)	85	0
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	100	0
Biologie (1e gr/2e gr)	87	0
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	94	0
Scheikunde (2e gr)	84	14
Wiskunde (1e/2e gr)	92	0
Handvaardigheid (2e gr)	69	16
Tekenen (2e gr)	69	7
Lichamelijke oefening (1e gr)	85	2
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	93	2
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	72	13

Tabel V10
 Werkzaam binnen het onderwijs

Vakken	%
Leraar basis-/speciaal onderwijs	90
Duits (1e gr/2e gr)	85
Engels (1e gr/2e gr)	66
Frans (1e gr/2e gr)	62
Nederlands (1e/2e gr)	61
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	64
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	84
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	56
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	45
Omgangskunde (2e gr)	27
Pedagogiek (2e gr)	46
Techniek (2e gr)	90
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	74
Biologie (1e gr/2e gr)	84
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	64
Scheikunde (2e gr)	60
Wiskunde (1e/2e gr)	70
Handvaardigheid (2e gr)	51
Tekenen (2e gr)	62
Lichamelijke oefening (1e gr)	71
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	25
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	7

Tabel V11a

Belangrijke aspecten van werk naar werkende HPO-ers en afgestudeerden van de Universitaire lerarenopleiding

Vakken% (zeer) belangrijk	Zelf-standig-heid	Afvis-seling	Hoog in-komen	Verant-woordelij-heid	Crea-tiviteit	Uitda-ning	Maat-schap-pelijk nut	Om-gang met collega's	Com-bineren van werk-privé	Ontwik-keling van expertise	Erken-ning van anderen	Vaste baan
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Leraar basis-/speciaal onderwijs												
Duits (1e gr/2e gr)	88	90	48	88	85	93	89	90	76	77	77	86
Engels (1e gr/2e gr)	86	86	56	86	78	86	86	100	72	78	100	84
Frans (1e gr/2e gr)	84	86	56	82	70	83	60	89	68	88	73	80
Nederlands (1e/2e gr)	83	89	56	77	60	88	88	83	89	72	95	83
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	94	91	60	97	67	97	80	91	69	81	80	75
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	90	95	44	95	61	96	87	84	77	51	69	97
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	100	100	69	100	100	100	71	85	40	54	63	91
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	87	90	43	81	94	77	83	100	57	73	74	79
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	100	100	46	83	90	83	100	93	73	73	83	83
Omgangskunde (2e gr)	83	95	55	80	77	91	63	78	58	77	81	58
Pedagogiek (2e gr)	82	100	50	89	71	89	82	89	79	82	79	100
Techniek (2e gr)	76	54	59	78	76	68	84	76	62	41	54	92
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	100	100	59	93	93	100	100	93	85	78	71	73
Biologie (1e gr/2e gr)	93	93	50	71	60	85	80	93	79	80	78	91
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	87	94	78	83	65	82	61	52	71	63	84	82
Scheikunde (2e gr)	100	90	27	90	100	90	68	90	58	90	62	83
Wiskunde (1e/2e gr)	86	90	56	94	72	91	81	89	66	80	70	80
Handvaardigheid (2e gr)	100	100	42	84	100	84	58	84	58	58	95	75
Tekenen (2e gr)	97	86	49	64	98	81	85	78	65	61	74	76
Lichamelijke oefening (1e gr)	84	77	59	83	79	88	79	77	59	65	69	77
Alg. beroepvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	78	83	63	92	69	88	96	95	82	88	79	64
Alg. beroepvariant Godsdienst (2e gr)	100	75	25	100	100	75	76	100	50	50	75	75
Werkend binnen onderwijs	88	89	52	89	84	91	89	90	75	75	77	86
Werkend buiten onderwijs	88	92	43	78	77	91	73	82	68	78	75	75

Tabel V11b

Belangrijke aspecten van werk naar werkende HPO-ers en afgestudeerden van de Universitaire lerarenopleiding

Vakken% (zeer) belangrijk, maar(helemaal) niet van toepassing in huidige werk	Zelfstandigheid	Afwisseling	Hoog inkomen	Verantwoordelijkheid	Creativiteit	Uitdaging	Maatschappelijk nut	Omgang met collega's	Combineren van werk-privé	Ontwikkeling van expertise	Erkenning van anderen
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Leraar basis-/speciaal onderwijs	2	3	14	1	3	2	4	3	7	9	7
Duits (1e gr/2e gr)	7	7	7	0	7	16	7	7	16	8	7
Engels (1e gr/2e gr)	4	4	19	0	6	6	2	2	2	4	2
Frans (1e gr/2e gr)	0	0	11	0	12	11	5	6	6	6	11
Nederlands (1e/2e gr)	0	7	7	0	9	12	3	3	3	10	3
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	0	5	0	0	0	5	5	0	0	8	2
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	0	9	23	0	0	0	0	0	0	0	0
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	13	6	13	6	6	19	13	6	8	19	0
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	0	0	0	0	3	0	13	0	13	0	0
Omgangskunde (2e gr)	12	12	28	8	12	8	8	12	5	13	8
Pedagogiek (2e gr)	0	0	32	0	11	0	0	0	11	11	0
Techniek (2e gr)	0	8	38	0	0	0	0	0	8	0	8
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	0	0	15	0	0	0	0	7	15	0	0
Biologie (1e gr/2e gr)	0	7	12	0	4	4	0	4	4	19	4
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	0	28	23	0	0	0	0	5	17	16	0
Scheikunde (2e gr)	19	0	8	19	0	0	19	19	0	19	13
Wiskunde (1e/2e gr)	0	8	12	8	6	16	6	3	5	14	11
Handvaardigheid (2e gr)	16	16	21	0	33	16	0	0	0	5	0
Tekenen (2e gr)	0	5	14	0	5	3	3	0	3	5	12
Lichamelijke oefening (1e gr)	0	7	6	0	2	6	2	8	2	11	12
Alg. beroepvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	13	0	22	8	0	17	0	4	9	17	8
Alg. beroepvariant Godsdienst (2e gr)	0	0	0	0	0	0	0	25	25	0	0
Werkend binnen onderwijs	2	2	14	0	2	2	1	2	5	8	6
Werkend buiten onderwijs	7	12	13	5	10	14	13	9	13	16	7

Tabel V12

Wijze waarop afgestudeerden aan hun baan zijn gekomen

Vakken	Arbeids-bureau		Uitzend-bureau		Reactie advertentie		Open sollicitatie		Stage		Docent/vereniging afge-studeerden		Eerder werk/interne vacature		Familie/vrienden/kennissen		Overig	
	%		%		%		%		%		%		%		%		%	
Leraar basis-/speciaal onderwijs																		
Duits (1e gr/2e gr)	2		2		19		21		19		3		7		12		15	
Engels (1e gr/2e gr)	0		6		34		10		19		6		11		15		0	
Frans (1e gr/2e gr)	5		12		41		17		8		0		0		5		13	
Nederlands (1e/2e gr)	0		21		45		12		6		0		3		6		8	
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	2		13		27		20		22		2		3		9		2	
Bedrijfsconomie (1e gr/2e gr)	6		17		35		9		9		3		3		9		10	
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	5		0		45		5		16		0		0		5		25	
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	4		14		21		25		13		0		5		10		8	
Omgangskunde (2e gr)	20		13		42		12		12		0		0		0		0	
Pedagogiek (2e gr)	0		15		30		4		12		7		4		4		22	
Techniek (2e gr)	0		0		51		7		20		4		0		9		9	
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	5		0		40		13		5		10		5		5		18	
Biologie (1e gr/2e gr)	4		4		37		17		0		4		11		23		0	
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	5		8		38		23		11		0		3		7		6	
Scheikunde (2e gr)	0		9		39		16		0		4		8		24		0	
Wiskunde (1e/2e gr)	0		13		43		0		16		0		0		16		12	
Handvaardigheid (2e gr)	6		7		36		16		8		2		2		9		16	
Tekenen (2e gr)	0		30		17		19		15		0		0		19		0	
Lichamelijke oefening (1e gr)	7		25		19		17		0		0		4		10		20	
Alg. beroepvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	2		14		31		11		11		3		3		20		5	
Alg. beroepvariant Godsdienst (2e gr)	0		0		37		35		6		0		2		10		11	
Werkend binnen onderwijs	0		0		43		15		7		0		0		28		7	
Werkend buiten onderwijs	3		1		24		20		19		3		5		11		14	
	2		19		26		18		5		1		8		15		7	

Tabel V13

Dienstverband van werkende HPO-ers en afgestudeerden van de Universitaire lerarenopleiding

Vakken	Werk via uitzendbureau %	Loondienst bij werkgever %	Oproepkracht %	anders %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	1	88	2	9
Duits (1e gr/2e gr)	6	94	0	0
Engels (1e gr/2e gr)	7	91	0	1
Frans (1e gr/2e gr)	8	92	0	0
Nederlands (1e/2e gr)	7	92	0	2
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	6	88	0	6
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	0	95	0	5
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	8	90	0	3
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	0	100	0	0
Omgangskunde (2e gr)	15	72	0	13
Pedagogiek (2e gr)	0	92	0	8
Techniek (2e gr)	0	92	0	8
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	0	100	0	0
Biologie (1e gr/2e gr)	6	92	0	2
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	0	100	0	0
Scheikunde (2e gr)	0	100	0	0
Wiskunde (1e/2e gr)	4	95	0	2
Handvaardigheid (2e gr)	18	47	18	18
Tekenen (2e gr)	18	68	0	14
Lichamelijke oefening (1e gr)	8	85	3	4
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	0	96	0	4
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	0	93	0	7
Werkend binnen onderwijs	0	91	1	8
Werkend buiten onderwijs	11	78	3	8

Tabel V14
Aanstelling

Vakken	Tijdelijk zonder uitzicht op vast %	Tijdelijk met uitzicht op vast %	Vast %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	8	22	69
Duits (1e gr/2e gr)	0	15	85
Engels (1e gr/2e gr)	5	40	55
Frans (1e gr/2e gr)	0	23	77
Nederlands (1e/2e gr)	14	19	67
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	8	28	63
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	0	16	84
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	8	35	57
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	0	12	88
Omgangskunde (2e gr)	21	8	70
Pedagogiek (2e gr)	0	9	91
Techniek (2e gr)	0	10	90
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	9	17	74
Biologie (1e gr/2e gr)	10	10	80
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	0	7	93
Scheikunde (2e gr)	0	43	57
Wiskunde (1e/2e gr)	4	22	74
Handvaardigheid (2e gr)	18	5	78
Tekenen (2e gr)	10	28	62
Lichamelijke oefening (1e gr)	3	22	75
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	4	4	92
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	7	15	78
Werkend binnen onderwijs	7	22	71
Werkend buiten onderwijs	10	23	67

Tabel V15
Nevenfuncties

Vakken		%
Werkend binnen het onderwijs	Leraar basis-/speciaal onderwijs	7
	Duits (1e gr/2e gr)	19
	Engels (1e gr/2e gr)	21
	Frans (1e gr/2e gr)	15
	Nederlands (1e/2e gr)	9
	Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	16
	Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	19
	Geschiedenis (1e gr/2e gr)	8
	Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	28
	Pedagogiek (2e gr)	9
	Techniek (2e gr)	14
	Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	12
	Biologie (1e gr/2e gr)	14
	Natuurkunde (1e gr/2e gr)	13
	Scheikunde (2e gr)	12
	Wiskunde (1e/2e gr)	8
	Tekenen (2e gr)	40
	Lichamelijke oefening (1e gr)	38
Werkend buiten het onderwijs		15

Tabel V16
Aantal arbeidsuren van werkenden

Vakken	Hoofdfunctie (excl. nevenfunctie) mediaan	Totaal (incl. nevenfunctie) mediaan	Meer dan 32 uur (excl. nevenfunctie) %
Werkend binnen het onderwijs			
Leraar basis-/speciaal onderwijs	36	37	73
Duits (1e gr/2e gr)	35	36	56
Engels (1e gr/2e gr)	36	36	58
Frans (1e gr/2e gr)	20	21	28
Nederlands (1e/2e gr)	27	27	28
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	28	36	43
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	38	38	59
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	32	32	48
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	18	21	17
Omgangskunde (2e gr)	31	31	29
Pedagogiek (2e gr)	27	29	28
Techniek (2e gr)	30	26	50
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	23	23	22
Biologie (1e gr/2e gr)	36	36	58
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	38	38	83
Scheikunde (2e gr)	30	30	34
Wiskunde (1e/2e gr)	36	36	53
Handvaardigheid (2e gr)	25	25	8
Tekenen (2e gr)	21	28	6
Lichamelijke oefening (1e gr)	34	37	55
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	36	36	59
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	21	21	0
Werkend buiten het onderwijs	36	36	59

Tabel V17

Inkomen van werkende (bruto, afgerond op tientallen guldens respectievelijk dubbeltjes)

Vakken	Hoofdfunctie (excl. nevenfuncties)		Totaal (incl. nevenfuncties)	
	maandloon/ mediaan	uurloon/ mediaan	maandloon/ mediaan	uurloon/ mediaan
Leraar basis-/speciaal onderwijs	4089	25,96	4100	26,01
Duits (1e gr/2e gr)	4380	28,87	4380	28,31
Engels (1e gr/2e gr)	4000	27,33	4100	27,33
Frans (1e gr/2e gr)	3682	26,30	3709	26,30
Nederlands (1e/2e gr)	3600	27,21	3600	27,06
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	4000	28,54	4110	27,40
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	4700	30,13	5000	28,60
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	3800	26,51	4200	26,51
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	4300	32,05	4300	32,05
Omgangskunde (2e gr)	4100	26,28	4200	26,28
Pedagogiek (2e gr)	3900	29,35	3900	29,35
Techniek (2e gr)	3200	27,94	3200	27,56
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	3741	31,73	4141	33,11
Biologie (1e gr/2e gr)	4400	28,05	4400	28,05
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	4433	26,16	4433	26,16
Scheikunde (2e gr)	3557	26,11	3557	26,11
Wiskunde (1e/2e gr)	3697	28,21	3700	28,36
Handvaardigheid (2e gr)	3310	26,37	3310	26,37
Tekenen (2e gr)	3000	28,87	3000	28,85
Lichamelijke oefening (1e gr)	4000	28,85	4300	27,21
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	3913	33,36	4138	31,44
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	4362	30,16	4362	27,93
Werkend binnen onderwijs	4100	26,52	4189	26,52
Werkend buiten onderwijs	3310	23,48	3400	23,48

Tabel V18

Niveau en richting huidige functie door werkgever

Vakken	Minimaal eigen niveau	Eigen/verwante richting
	%	%
Leraar basis-/speciaal onderwijs	92	94
Duits (1e gr/2e gr)	80	85
Engels (1e gr/2e gr)	88	68
Frans (1e gr/2e gr)	88	64
Nederlands (1e/2e gr)	85	79
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	73	72
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	100	92
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	71	62
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	80	55
Omgangskunde (2e gr)	95	78
Pedagogiek (2e gr)	74	81
Techniek (2e gr)	82	95
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	89	89
Biologie (1e gr/2e gr)	98	91
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	92	81
Scheikunde (2e gr)	87	88
Wiskunde (1e/2e gr)	83	77
Handvaardigheid (2e gr)	53	51
Tekenen (2e gr)	79	69
Lichamelijke oefening (1e gr)	85	83
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	74	84
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	44	72
Werkend binnen onderwijs	96	98
Werkend buiten onderwijs	57	48

Tabel V19

Percentage met een baan waarvoor werkervaring werd vereist door de werkgever

Vakken	%
Leraar basis-/speciaal onderwijs	19
Duits (1e gr/2e gr)	16
Engels (1e gr/2e gr)	26
Frans (1e gr/2e gr)	30
Nederlands (1e/2e gr)	26
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	31
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	25
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	26
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	55
Omgangskunde (2e gr)	48
Pedagogiek (2e gr)	53
Techniek (2e gr)	34
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	19
Biologie (1e gr/2e gr)	16
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	41
Scheikunde (2e gr)	7
Wiskunde (1e/2e gr)	20
Handvaardigheid (2e gr)	19
Tekenen (2e gr)	35
Lichamelijke oefening (1e gr)	34
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	65
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	50
Werkend binnen onderwijs	18
Werkend buiten onderwijs	46

Tabel V20

Algemeen oordeel over de aansluiting van de hoofdfunctie op de opleiding

Vakken	Goed of voldoende %	Matig of slecht %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	90	10
Duits (1e gr/2e gr)	71	29
Engels (1e gr/2e gr)	73	27
Frans (1e gr/2e gr)	80	20
Nederlands (1e/2e gr)	78	22
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	78	22
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	91	9
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	57	43
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	92	8
Omgangskunde (2e gr)	78	22
Pedagogiek (2e gr)	69	31
Techniek (2e gr)	90	10
Verzorging/gezondheidskunde (2e gr)	89	11
Biologie (1e gr/2e gr)	86	14
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	56	44
Scheikunde (2e gr)	94	6
Wiskunde (1e/2e gr)	76	24
Handvaardigheid (2e gr)	70	30
Tekenen (2e gr)	69	31
Lichamelijke oefening (1e gr)	89	11
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	85	15
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	37	63
Werkend binnen onderwijs	92	8
Werkend buiten onderwijs	58	42

Reeds verschenen:

1. Arbeidsmarktbarometer Primair Onderwijs 1996
2. Arbeidsmarktbarometer Voortgezet Onderwijs 1996
3. Arbeidsmarktbarometer BVE-sector 1996
4. Professionalisering van de schoolorganisatie in het Primair en Voortgezet Onderwijs 1997
5. Arbeidsmarktbarometer Primair Onderwijs 1997
6. Arbeidsmarktbarometer Voortgezet Onderwijs 1997
7. Arbeidsmarktbarometer BVE-sector 1997
8. Vissen in een lege vijver
9. Professionalisering van de schoolorganisatie in de BVE-sector: beginmeting
10. Draagvlakmeting competentiebeloning
11. De LIO-werknemer en -stagiair: evaluatie van een experiment in het basisonderwijs, Deel I: Hoofdrapport
12. De LIO-werknemer en -stagiair: evaluatie van een experiment in het basisonderwijs, Deel II: Technisch rapport
13. Verkorte meting vacante uren PO, VO, en BVE-sector: start schooljaar 1998/1999
14. In opleiding voor het beroep leraar
15. Na de lerarenopleiding
16. Professionalisering van de schoolorganisatie in het Primair en Voortgezet Onderwijs: casestudies
17. Schoolprofielbudget schooljaar 1999 een bijdrage aan nieuwe plannen en bestaande wensen
18. Arbeidsmarkttramingen Primair Onderwijs 1998 - 2009
19. Arbeidsmarkttramingen Voortgezet Onderwijs 1998 - 2009
20. Verkorte meting onvervulde uren PO, VO en BVE-sector: halverwege schooljaar 1998 - 1999
21. Vervanging en Stille Reserve
- een onderzoek naar belemmeringen voor vervangingswerk -
22. ROC's op weg naar moderne onderwijsorganisaties
23. Mobiliteit van (toekomstige) pabo-afgestudeerden
24. Arbeidsmarktbarometer Voortgezet Onderwijs 1998 - 1999
25. Arbeidsmarktbarometer BVE-sector 1998 - 1999
26. Arbeidsmarktbarometer Primair Onderwijs 1998 - 1999
27. Vraaggestuurde nascholing krijgt vorm: een evaluatie-onderzoek naar de nieuwe financieringssysteem nascholing
28. Scenario's voor veroudering in het onderwijs en haar consequenties
29. Arbeidsmarkttramingen BVE 1999 - 2010
30. Na(ar) de lerarenopleiding: onderwijsmonitor 1998
31. In- en doorstroombanen in het onderwijs: ervaringen met en behoefte aan ID-banen in het PO, VO en de BVE-sector
32. Meer handen in de school: een onderzoek naar de effecten van ondersteuning voor leraren: een tussenbalans
33. Lerarentrek in de vier grote steden 1997/1998
34. Creatieve oplossingen voor personeelstekorten in het onderwijs
35. Arbeidsmarktbarometer Primair Onderwijs 1999 - 2000
36. Arbeidsmarktbarometer BVE-sector 1999 - 2000
37. Arbeidsmarktbarometer Voortgezet Onderwijs 1999 - 2000
38. Actualisering wachtgeldramingen onderwijs, basisjaar 1999
39. Variatie en afwisseling: perspectief op ontwikkeling
40. De begeleiding van beginnende leraren
41. Bijlage bij, de begeleiding van beginnende leraren
42. Taken en werkdruk managers in PO, VO en BVE
43. Arbeidsmarkttramingen Primair Onderwijs 2000 - 2011
44. Na(ar) de lerarenopleiding: onderwijsmonitor 1999
45. De praktijk van het taakbeleid. Samenvatting
46. De praktijk van het taakbeleid
47. Verzuim onder personeel in het onderwijs in 1999
48. Hoe onbekend is het onderwijsondersteunend personeel?
49. Mobiliteitsbeleid in Primair Onderwijs, Voortgezet Onderwijs en de BVE-sector
50. Mobiliteit van leraren in het Primair en Voortgezet Onderwijs
51. Assistenten in school
52. Arbeidsmarktbarometer Primair Onderwijs 2000/2001
53. Arbeidsmarktbarometer Voortgezet Onderwijs 2000/2001
54. Flexibilisering van de arbeidsduur in PO, VO en BVE
55. Leren op de werkplek
56. Monitor decentrale budgetten in Basis-, Speciaal en Voortgezet Onderwijs
57. Monitor kwaliteitsimpuls arbeidsorganisatie BVE-sector
58. Arbeidsmarktbarometer Primair Onderwijs 2000 - 2001
59. Arbeidsmarktbarometer Voortgezet Onderwijs 2000 - 2001
60. Arbeidsmarktbarometer BVE-sector 2000 - 2001
61. Vraaggestuurde nascholing
62. In kaart gebracht
63. Verzuim onder personeel in het onderwijs in 2000
64. Wachtgeldrapport 2000